CRONICILE ROMÂNEŞTI
VOL. III.

VARIANTE
ALE
LETOPISEŢULUI CANTACUZINESC

PUBLICATE DE

N. SIMACHE şi TR. CRISTESCU
PROFESORI

TIPOGRAFIA ŞI LEGĂTORIA DE CĂRŢI „FRAŢII DUMITRESCU"
BUZĂU, STR. EMIL TEODORU, 2

CRONICILE ROMÂNEŞTI
VOL. III

VARIANTE
ALE
LETOPISEŢULUI CANTACUZINESC

PUBLICATE DE

N. SIMACHE şi TR. CRISTESCU
PROFESORI.

— 1 9 4 2 —
Tipografia şi Legătoria „Fraţii Dumitrescu“, Emil Teodoru, 2
— B U Z Ă U —

I.

VARIANTA PUBLICATĂ DE ST. NICOLAESCU.[1]

1290—1733.

1. In „Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie", vol. XI, 1910, partea I, pag. 97-186 și partea II, pag. 346-355.

Lămuriri asupra acestei variante, am dat în vol. al II al colecției noastre de „Cronici românești", pag. 50-54.

Textul acestei variante fiind prea lung (ar ocupa cam 110 pagini de formatul nostru) și în bună parte reproducând aproape întocmai textul Letopisețului Cantacuzinesc", ne-am hotărît a republica aici numai părțile deosebite de acel Letopiseț (cu aceasta scutim și pe cercetători de a mai căuta aceste pasagii).

DE INCEPEREA VECHIULUI NEAM SLOVENESC ŞI DE NUMIREA LUI.[1])

Marele intre patriarşi Noe, plăcutul Tatălui celui făr de inceput şi făcătoriului a toată făptura, rădăcina după trup şi strămoşul neamului omenesc, după potop spre trei staturi inpărţind feciorilor săi vieţuirea in lumea aceasta, deosebi fieştecăruia au insemnat şi au hotărît : lui **Sim** dregătoriia preoţiei, lui **Ham**, jugul robiei, lui **Iafet** vrednciia inpărătească, vitejiia

---

1. Vezi „Cronica Slovenilor" de Gh. Brancovici (pe care St. Nicolaescu o citează, fără indicaţie de autor, ca Ms. Acad. Rom. Nr. 1267).

Gheorghe Brancovici, aventurierul frate al mitropolitului Ardealului Sava Brancovici, a lăsat două cronici: una mare sârbească în 5 volume (din care *Silviu Dragomir* a tradus în româneşte părţile de interes pentru trecutul românesc, în „Anuarul Institutului de Istorie Naţională" dela Cluj, vol. II, 1924) şi alta românească, cunoscută în două copii: una descoperită de *Aron Densuşianu* şi publicată în „Revista critică-literară" din Iaşi la 1893, alta de *Preotul Const. Bobulescu*, publicată în „Revista Istorică", anul III, *1917*, p. 26-118.

Această ultimă copie are următoarele capitole: I. *De inceperea vechiului neam slovenesc şi de numirea lui, Rev. Ist., III, p. 26-27. — *De trei părţi ale lumii ce să numesc: Asia, Africa şi Europa. Arătare pe scurt de Asiia, 27-28. — *De Africa; — *De Europa, 28. — *America, 29. — *De neamul rusesc şi de numirea lui; *De neamul Sarmaţilor şi de numirea lor, 29-30. — *De neamul roxolanesc şi de numirea lui, 30. —* De Mosoh, strămoşul sloveno-rusesc, şi de seminţia lui, 31.— *De numirea Moscului şi a cetăţii împărăteşti, 31-32. — *De Cazari; *De Polovţi, Pecenighi, Iatveaghi şi Ţimbri, 32. — De preaslăvita marea şi Scaunul a tot norodul rusesc cetatea Chievul şi inceaperea ei, 32-33. — De cneazii carii au fost întâiu

în oaste, şi lăţimea neamului după numele lui ; că Iafeth să tâlcuiaşte lăţime. Aşijderea şi pământul l-au înpărţit în trei părţi, din care cea dintâiu să chiamă Asiia, adoao Africa, a treia Evropa. Lui Sim i s'au venit părţile ce caută spre răsărit în

începători Chievului şi de zidirea cetăţii Chievului şi de numele ei, 33-34. De moartea lui Şcec şi Horev şi a lui Chii şi de următorii lor după dânşii, 34. — Când au început Ruşii a învăţa carte, 34-35. — De cnejiia lui Ruric, cu fraţii săi, în pământul rusesc, 35. — De Oscold şi de Dir, adică cum au început a fi cneaji de Chiev, 35-36. De cnejiia lui Igor, feciorul lui Ruric, împreună cu Oleg, rudenia lui, 36. — De stăpânirea lui Oleg în Chiev şi de moartea lui, 36-37. — De cneajiia Marei Cniaghini Olgăi în Chiev, 37-38. — De cneajiia Marei Cniaghini Olgăi în Chiev, când au mers la Devleani, 38-39. — De meargerea a doao a Olgăi la Devleani, 39-40. — De meargerea Olgăi la Ţarigrad şi de botezul ei, 40-41. — De cneajiia lui Sveatoslav, feciorul lui Igor, în Chiev şi de moartea ereştinii Marei-Cneaghini Elenei, 41-42. — De împărţirea cneajiei lui Sveatoslav, feciorilor săi şi de moartea lui, 42-43. —De cneajia lui Iaropole, feciorul lui Sveatoslav, în Chiev, 43. — De venirea Marelui Cneaz Vladimir, feciorul lui Sveatoslav, în Chiev, şi de cnejiia, de botezul şi de toată viiaţa lui, 44-45. — De cniajiia Marelui Cniaz în Chiev, a lui Vladimir şi în toată Rusimea, şi de singură stăpânirea lui, 45. — De idoli, 45-46. — De udarea cu apă la Paşti, 46-47. — De muerile lui Vladimir, 47-48. — De vitejiia lui Vladimir, 48. — De Diliigorod. cum s'au slobozit de încungiurarea Pecenighilor prin Chiseliţă, 48-49. — De biruinţa lui Vladimir preste Pecenighi, supt Periiaslav şi de când s'au zidit Periiaslavul şi de unde s'au numit, 49 50 De solii cei trimişi de multe părţi ca să pleace pre Vladimir la credinţă, 50-51. — De solii trimişi la Vladimir, cei greceşti, 51 52. — De sfatul lui Vladimir pentru credinţă şi de solii lui ce au trimis să vază cine cum creade, 52 53. — De întoarcerea solilor la Vladimir, 53.— De meargerea lui Vladimir în Ţara Grecească pentru botez, 54— De botezul lui Vladimir şi de minte lui, 55 — De botezul a tot norodul Chievului şi a toată Rusimea, 55 56 — De botezul feciorilor lui Vladimir 56. — Pentru aceasta : de câteori s'au botezat Ruşii mai înainte de Vladimir până la împărăţiia lui, 56 58 De întărirea cea desăvârşită a credinţei pravoslavnice în Rusime şi de surparea idolilor, 58. - De biserica, preasfintei Născătoare de Dumnezeu Desiatin din Chiev. 59. — De meargerea lui Vladimir la Suzdol, la Rostov şi la Marele-Novgorod, 59-60. — De cniajiia feciorilor lui Vladimir, când le-au împărţit cneajiile, 60 61. — De moartea lui Vladimir, 61. — Mulţămita lui Dumnezeu despre toţi Ruşii pentru nespusul lui dar, 61-62. —

Asiia cea mare, unde sânt acum Perșii, și Asiriianii; lui **Ham** i s'au căzut soarta spre amiazăzi, unde iaste acum Eghipetul în Țara Arăpească; iar lui Iafet i-au rămas părțile cele despre apus și despre miazănoapte în Evropa. Însă **Iafet** iaste tată și strămoș tuturor creștinilor, mai vârtos celor ce viețuesc în Ev-

---

De cneajia lui Sviatopolc în Chiev, în anul de la Zidirea Lumii 6525, iar de la Naștere lui Hristos 1017, 62-63. — De cneajiia lui Jaroslav în Chiev, în anul de la Facerea Lumii 6517, iar de la Nașterea lui Hristos 1009, 63 64. — De cneajiia în Chiev a Marelui-Cniaz Izieaslav, feciorul lui Iaroslav, și de întemeiarea besearecii Pecerscăi de lemn, 64. — De a doua izgonire a lui Iziaslav din Chiev și de zidirea besearicii cei mari a Pecerschii de piatră și de podoaba ei și de zidirea cea din prejur a toată mânăstirea, 65-66. — De cniajiia lui Vsevolod, feciorul lui Iaroslav, în Chiev, 66-67. — De cneajiia lui Mihail Sviatopolc, feciorul lui Iziaslav în Chiev, 67. — De cneajiia lui Vladimir Monomahul feciorul lui Vsevolod, în Chiev, 68. — De aciasta, de unde monarhii rusești au început a avea cunună împărătească, 68-70. — De cniajiia lui Mstislav, feciorul Monomahului, în Chiev ; — De cniajiia lui Iaropolc, feciorul Monomahului, în Chiev, 70. — De usebiți cniazi în Chiev, carii unul pre altul au scos din Scaun, 70-71. — Iar de usebiți cniazi în Chiev și de izgonirea lor din Scaun, 71-72. — De cniajiia lui Mstislav, feciorul lui Iziaslav, în Chiev și de alți cniazi ce au stăpânit Chievul, 72 73. — De cneajiia lui Roman, cniazul Smolensculul, în Chiev, 73-74. — De cniajiia în Chiev a lui Iaroslav, feciorul lui Iziaslav, 74. — De aciasta, cum că n'au dat blagoslovenie episcopul Vladimirului lui Roman monarhului rusesc, ca să să scoale cu războiu asupra creștinilor afară de cuvioasă pricină, 74-75. — Neunirea pentru Scaunul monarhiei rusești și pentru alegerea cniazului Coloman Ungurului, spre cniajiia rusească, 75-76. — De cneajiia lui Mihail, feciorul lui Vsevolod, în Chiev, și de venirea asupra Chievului a păgânului Batie, 76. — De stricarea sfintei, frumoasei și de minuni făcătoare lavre a Pecerscăi, 76-77. — De un clopot mic ce se chema vestitoriu în sfinta besearecă a Pecerscăi pentru strângerea călugărilor la beseareca, 77. — De aciasta, câți ani cniajiia Chievului și monarhia a toată Rusimea au fost supt jugul Tătarilor, 78.—De cneajiia Chievului supt cumplitul jug tătărăsc și de cniajii Chievului din parte, 78 79. — De mutarea Mitropolitului al Chievului la Mosc, 79. — De luarea Scaunului rusesc, adică a cetății Chievului, de cniazul litvenesc Ghedimin și de mutarea Chievului la Litva, 79-80. — De aciasta, de unde 2 Mitropoliți au început a fi în Rosiia : unul la Mosc, iar altul la Chiev, 80-81. De mutarea Marei Cneajii, a Chievului în Voevozie, 81. — De întoar-

ropa, după blagoslovenila tătâne-său lui Noe. Aşa din neamul său cel norocit, spre multă înmulţire neamului său au crescut, cât nu numai prin părţile cele despre miazănoapte şi despre apus s'au lăţit, ci şi prin cele despre răsărit, şi neamul lui **Iafet** pre toate celelalte cu puterea, cu bărbăţila şi cu vitejiia au întrecut, înfricoşat, şi slăvit la toată lumea, făcându-se (precum cei vechi şi vrednici de credinţă istorici mărturisesc), că cu nimic alt fără numai cu lucru de oaste să ţinea, şi de acolo brana şi toate trebuinţele sale şi le plinea şi din lucrurile sale cele slăvite, mai vârtos din cele vitejăşti, Slaveni, adecă slăviţi au început a să chiema. Aşijderea în limba sloveneascǎ iaste una din cele 72 dela facerea turnului după amestecarea limbilor, care au eşit din neamul lui **Iafet**, şi din slava numelui slavenesc s'au numit. Pentru aceasta, spre pomenirea neamului slavenesc, şi cei dedemult cneazi ruşeşti punea nume fiilor săi, lipindu-i lângă slavă, adecă : Sveatoslav, Iaroslav, Metislav, adeca izbânditor pentru slavă ; Mecioslav, că slăvit era prin sabie, şi altele asemenea acestora.

De trei părţi ale lumii ce să numesc aşa : Asiia, Africa, Evropa.

Arătare pe scurt de Asiia.

Asiia iaste o parte a lumii, mai mare şi mai vestită ; ma

---

cerea cetăţii Chievului iarăşi la cinstea cea d'intâiu împărătească, 82-84. — II. Cronica Slovenilor, Iliricului, Misii cei din sus şi cei din jos Misii, 85-98. — Aici aducem aminte şi de un războiu cu multe bunătăţi a Sfântului Ştefan de la Decian, 98-100. — Aicea semnează de istovul crailor sârbeşti, 101-102.— *Războiul de la Cosova, 102. — *Războiul de la Nicopol, 102-104. — *Războiul de la Varna, 104 107. — Cniajiia Ioanopolului, 108. — Războiul de la Jebăt, 109-112. — Călătoria Măriei Sale Doamnei la Sfântul Ierusalim, 112-114. — Scurtă scrisoare cum Vezirul cel Mare Cara-Mustafa dintru rânduiala Împăratului Turcesc la anul de la Hristos 1683 Dechem. în 5 ani, în Beligradul Sârbesc s'au sugrumat, 114-115. — Aici iubitului cetitor să scrie cea mai mare pocaanie ce au rânduit şi au ţinut Turcii într'o 1686 de ani, 115-117. — Ţărăle şi unele oraşă mari, care supt ce zodii stau, aici pre scurt să scriu, 117. —Tălcuirea chipului peceţilor şi seamnele den prognostic, 117-118.

Capitolele cu semnul * au fost transcrise în versiunea St. Nicolaescu, care conţine şi alte evenimente de istorie universală.

mare pentru aceasta, căci că mult întrece pre Africa cu mărimea; mai vestită, pentru aceasta, că întru dânsa au pus Dumnezeu raiul, pre om l-au făcut, şi legea au dat; **Christos** s'au născut, au viețuit, au murit, şi au înviiat. Dintru dânsa au eşit cei întâiu lăcuitori a tot pământul şi ai mării. Astrologhii şi alte învățături de acolo sânt toate. Aromatele, tămâia, mirosurile cele cu miros frumos, pietrile cele mai scumpe şi mai bune. Aceasta încă dedemult să numiia mumă tuturor cetăților, domniilor, şi înpărățiilor celor mari, pentru mărirea sa, pentru văzduhul cel bun, pentru istețimea minții omului, pentru averile sale cele multe şi îndestulimea de toate bunătățile. Acolo înpărățiile au înflorit, a Asiriianilor, a Midenilor, a Persilor, a Parthenilor. Acolo Tartariia, Cataia, Persiia, Araviia, Idumeia, Siriia, Finichiia, Asiriia, Kesariia, Capadochia, Paflagoniia, Vithiniia, Ioniia, Cariia, Lichiia, Pamfiliia, Chilichiia şi Tătarii, din carii viteazul înpărat şi marele cneaz al Moscului **Ioan**, feciorul lui Vasilie, multă mulțime au întors la pravoslavnica credință, şi i-au lipit de înpărățiile Astrahanilor, şi ale Kazanilor, carii şi până acuma sânt supt norocita stăpânire a marii stăpânii a Moscului, şi să adaoge spre Aca cea mare, şi Aca adaogă pre cea mai mică, şi întru aceasta să cuprinde toată laturea care iaste între **Efrath**, şi între marea ce să chiamă **Egheum**, care o au înpărțit Turcii în patru păşii, acolo iaste Frigiia, Lidiia, şi Licaoniia, Armeniia, Iveriia, adecă înpărățiia Ruzenească şi altele.

De Africa.

Africa aşijderea iaste o parte a pământului care s'au chemat aşa dela un Afradin, sământa lui Avraam, iar unii zic că s'au zis Africa dela acest cuvânt prica, ce să tâlcuiaşte deşchis, că iaste deşchisă, şi mai mult decat altele întoarsă spre soare, şi închipuită în trei cornuri. Despre miază noapte să hotăraşte cu Marea Talinească,[1]) despre apus şi despre miazăzi cu Ochianul, despre răsărit cu Marea Roşie. Acolo iaste Eghipetul, Etiopiia, Cafraria, Țara Arăpească, Mavritania, Nubia, Liviia, Varvaria, şi înpărățiia Fesenească, Mavrohinească, Amonoghemughilor, Amonomotapilor, Adel, Congo i proci.[2])

1. Italienească, Mediterană.
2. etc.

De Evropa.

Evropa aşijderea iaste o parte a tot pământul, care în lung merge din hotarul Protogaliei până în apa Tanis, sau Donul; iar în lat, din Arhipelag adecă din Marea cea din mijlocul pământului până în Ochianul Ghibernilor.[1] Cuprinde întru sine prea slăvite şi mari ţări, bogăţii şi multe avuţii, şi multă mulţime de oameni viteji, puternici, şi înţelepţi, şi spre lăcuire iaste sănătoasă şi bună. Intru dânsa sânt: Greţiia, Trachiia, unde iaste Costandinopoleos, Sloveanii, Rusii, Moscva, Ţara Leşască, Litvo, Mazoviia, Jmuvii, Corilandiia, Leflandii sau Livaniia, Prusiia, Cehii, Slioschii, Moraviia, Ungurii, Muntenii, Moldovenii, Sârbii, Bulgarii, Bosna, Dalmaţiia, Alvaniia, Ahaiia, Ispaniia, Aragoniia, Caştiliia, Franţiia, Vitaniia, sau Anglia, Liotaringlia, Burgundia, Italiia, Ghermaniia, Romanii, Niderlandii, Brobantiia, Golandiia, Barvariia, Sfeţiia, Saxoniia, Daniia, Govtii şi Fedii, Lambiia, Bătniia, Filandia, Tartariia cea mai mică sau Crâmul, Perecupul sau Orul, şi altele care nefiind lesne a le scrie cu amăruntul deplin, s'au scris pe scurt. Insă iaste şi a patra parte a lumii **America.**

America.

Care să chiamă lumea noao, ci de vreme ce aceasta mai pre urmă decât altele de curând s'au aflat, (la anul dela zidirea lumii 7003 (=1495)[2]) şi încă puţin iaste de treabă a să spune, pentru aceasta s'au lăsat de nu s'au scris.

De neamul rusesc, şi de numirea lui.

Noroadele ruseşti, aceaia şi Sloveni sânt, că dintr'o nemenie din tatăl lor Iafet sânt, şi tot o limbă sânt, că precum Slavenii din slăvite lucrurile sale, din ceput nume slăvite loruş s'au dobândit, aşa după vremi dintru acest cuvânt Rosiianiia, adecă răsipirea neamului său prin multe ţări, că Rosiianie, răsipire să zice. Rossiianii, iar după aceia Rossi s'au chiemat. Unii în vremile nu ceste de mult trecute, au povestit că Ruşii din-

1. Ingheţat de Nord.
2) exact 1492.

tr'o cetate ce să chiamă Rossi (ce iaste nu departe de marele Novogord) să numesc. Alții dintr'o apă ce să zice Rossi, iar alții din părul plăvițu, că și acum pretutindinea mulți din Ruși sânt așa, dar mai vrednic de credință și mai cuvios cuvânt iaste decât toate asemănările acestea că din Rossiianila, adecă din răsipirea sa, Rușii numele acesta din vremile cele dedemult loruș ș'au căștigat. Pentrucă în largă partea lumii, prin multe și usibite părți s'au răsipit: unii pre lângă Marea Neagră lângă Evxinul Pondului, alții lângă Tanis sau Donul, și lângă apa Volga, alții pe lângă Dunăre, pre lângă Nistru, și Dnipru, și pre lângă Desna lat și osebit, că lăcașurile sale s'au risipit. Așa toți istoricii cei vechi grecești, rusești, râmlenești, leșăști mărturisesc, mai vârtos și Dumnezăiasca Scriptură din prorociile lui Iezecheil, numele acesta al Rosilor, cu cuviință arată, numind pre stăpânul Rosilor, Mosoh, carele iaste al șaselea fecior a lui Iafet. Și așa Rușii din Rosiianiia, adecă din răsipirea sa s'au chemat, și din Sloveni numai cu numele să osibesc, iar după neamul lor tot unii sânt, și căci că acelaș neam slovenesc să chiamă sloveno-rusesc.

De neamul Sarmaților și de numirea lor.

Savromatiia sau Sarmatiia iaste în toată laturea soartei lui Iafet, întru aceasta-ș Evropa, ce iaste a treia parte a lumii, însă îndoită iaste, una Schitiia unde șăd acum Schitii adecă Tătarii. A doao unde lăcuesc Moscalii, Rușii, Leșii, Litvenii, Prusii, i proci. Savromatiia s'au chemat la Greci, dela norodul ce are asemănare cu ochii șopârlii. Pentru că șopârla grecește savro să chiamă, iar ochiul oma, însă nu așa cu totul firea ochilor, prin numirea țărilor acestora, ci mai vârtos frica și bărbățiia norodului acestuia al Sarmaților să închipuiaște. Pentrucă mai nainte tot pământul de norodul acesta să cutremura. Alții istorici neamul Sarmatilor îl aduc dela Sarmata, sau dela Sarmofa, strenepotul lui Arfaxad, feciorul lui Sim. Alții din Rifad, nepotul lui Iafet, pentru aceasta că semințiia lui Sarmofa și a lui Rifad împreunându-se din preună au lăcuit, de unde supt acest nume sarmaticesc toți strămoșii sloveno-rusești, Moscalii, Rușii, Leșii, Litvenii, Pomorenii, Volinenii, și alții să încue. Pentrucă și pre Sarmat tot așa ca și Rușii din loc în loc mutați, și răschirați

şi răsipiţi istoricii cei vechi greceşti împreună cu cei ruseşti, şi cu alţii îi numesc.

De neamul Roxolanesc şi de numirea lui.

Dintr'aceste noroade sarmaticeşti şi sloveno-ruseşti au eşit acest neam rusesc, din carii unii să chiema Rossi, iar alţii Alani. Iar după aceia s'au chemat Roxolani, ca cum ar fi Rosi şi Alani. De vreme ce toţi istoricii pre aceste neamuri ce s'au zis mai sus după numire numai, iar nu după numire le desparte, a lui Iafet mare seminţie a fi, spuindu-le şi strămoşului lor Mosoh, fiiul lui numindu-se, pentrucă aceste noroade sloveno-ruseşti, după vremi înmulţindu-se, şi prin osebite locuri lăcuind, încă şi cu alte feluiri de nume: din ape, din păduri, din câmp, din hotară, şi din numele şi din poreclile stăpânilor săi s'au numit. Precum Bolgarii sau Volgarii dela apa Volga, Murovleanii dela apa Murova, sau dela Cneazul Morat, Polocenii dela apa Polocea, Donţii dela apa Donul, Zaporojanii dela apa Zaporoja, Kozacii dela un voevod al lor de demult slăvit ce s'au chemat Kozaca, Drevlenii sau Polisenii sau Paşcenii dela acest nume polia, Siverinii, dela laturea Siver, adecă din laturea cea despre miazănoapte, carii şăd pre lângă apele Desna şi Seim, Litva dela Litvos, feciorul craiului prusesc, Leşii dela Leh, craiul cel dintâiu leşăsc, norodul moschicesc dela Mosoh, strămoşul lor si al tuturor Slovenilor, Ruşilor feciorilor lui Iafet. Iar cela ce au înpărăţit cetatea Moscul, dela apa Moscova, şi altele asemenea acestora.

De Mosoh.

Mosoh, al şasele fecior a lui Iafet, nepotul lui Noe, să tâlcuiaşte după limba ovreiască: întinzătoriu din coarda arcului, şi din lăţime a mari şi multe noroade mosochiceşti, sloveno-ruseşti, leşeşti, volischiceşti, ceşăşti, bulgăreşti, sărbeşti, carvaschiceşti, şi alte asemenea, câte după fel să ţin cu limba slovenească.

Pentru acesta Mosoh, în anul după potop 131 eşind din Vavilon cu neamul său, indatăş în Asiia şi Evropa pre lângă ţărmurile Pondului, adecă ale Mării-Negre, neamurile Moşcovi-

ţilor din numele său l-au aşăzat. Şi de acolo înmulţindu-se norodul mergând înainte din zi în zi, preste Marea-Neagră spre părţile despre miazănoapte, pre lângă apa Donul şi Volga, şi pre lângă iazerul, sau piciorul de mare, Meotis, unde cade Donul în câmp, lat cu lăcaşurile sale s'au tins, după tâlcuirea numelui tătâne-său lui Mosoh. Pentrucă, precum Iafet să tâlcuiaşte lăţime, aşa asemene să tâlcuiaşte şi Mosoh: încorditoriu, sau departe întinzătoriu. Şi aşa dela Mosoh strămoşul sloveno-rusesc după urmare, nu numai Moscva norodul cel mare, ce şi toată Rusimea ce s'au zis înnapoi au eşit. Măcar că unele laturi s'au şi schimbat oarece în cuvinte, dar tot cu o limbă slovenească grăesc.

De numirea Moscului şi a cetăţii înpărăteşti.

Numirea aceasta Moscva, din numele strămoşului lor Mosoh eşind, măcar că dinceput ştiut au fost de istoricii cei vechi, dar în multe s'au şi tăcut. Pentrucă atuncea când acei trei fraţi cnezii Varlaghinilor, şi marea crăiasă Olga, sau Elena, şi cel întâiu singur stăpânitor a toată Rusimea Vladimir, iar pre urmă şi Monomah s'au chiemat, au stăpânit Rusimea, atuncea Rosii să chiema şi în pământurile ruseşti numai cnezi sloveneşti, slăviţi ai Chievului, ai Vladimirului, ai Novogorodului celui mai mare, ai Cernigovului, ai Galiciului, şi alţii era. Că Moscva cetate, lângă apa Moscva dela numele ei aşa numindu-se, mai întâiu de lemn au fost făcută, şi nu era slăvită până la marele cneaz Ioan Daniilovici, carele Scaunul cniaziei ce s'au mutat dela cetatea Vladimir în cetatea Moscului, l-au mutat. Şi aşa, pentru mărirea slavei Scaunului cneziei ce s'au mutat dela cetatea Vladimirul, Moscva cetate cea de Dumnezeu slăvită s'au păzit, şi numele strămoşului ei Masoh, întru norodul rusesc s'au înnoit. Care cu pomenire neveştejită în veci înflorind şi mai ales cu darul lui Dumnezeu, din putere în putere, şi din slavă în slavă, sporind la stepeni mai înnaltă, a singure stăpânitoarei înpărăţiei s'au înnălţat, şi cu creştinătate, cu putere şi cu bărbaţia pravoslavnicilor înpăraţi, mai vârtos cu mari minuni, ale sfinţilor făcători de minuni, ruseşti, moschiceşti, la înnălţarea faptei bune suindu-se, ca soarele în lume s'au luminat, şi mai mult decât altele străluceşte.

De Cozari.

Cozarii de unde ar fi eşit nu să ştie, că un nume al său ca acesta, adeverirea istoricilor de aceasta nu iaste făcută încă, şi pre aceşti oameni din neamul rusesc a fi îi socotesc, pre carii marele cneaz Sveatoslav, feciorul lui Igor, dezlipindu-se ei de supt stăpânirea sa, iar i-au supus cu puterea de oaste supt stăpânirea sa, luând şi slăvita lor cetate ce să chiamă Bilovi, sau Bilaia-Veja.

De Polovţi, Pecenighi, Iatvighii şi Ţimbrii.

Polovţii, Pecenighii, Iatvighii şi Ţimbrii, iar din sământa lui Iafet sânt, şi unii au şăzut în câmpii de lângă apele Donul şi Volga, alţii lângă apa Bogo, alţii lângă Dnipru, Desna şi Sosna, alţii lângă Marea-Neagră, unde iaste Hogeacul, Crămul, Perecopul, şi lângă iazerul Meotis, alţii au şăzut unde iaste Volinul, Podolia, Podleşiia, Litva, Jmudii, şi toţi s'au osebit în credinţă, unii creştini, alţii păgâni rămâind.[1])

LETOPISEŢUL ŢĂRII RUMÂNEŞTI

DIN DESCĂLECĂTOARE ŞI DE UNDE AU VENIT RUMÂNII DE S'AU AŞEZAT ÎN ŢARA RUMÂNEASCĂ.

Însă dintâiu izvodindu-se din Rumânii, carii s'au despărţit din Romani şi au pribegit spre amiază-noapte, şi trecând apa Dunării, unii au descălecat la Turnul Severinului, alţii au descălecat în Ţara Ungurească, trecând apa Oltului şi pre a Mureşului şi pre apa Tisii, ajungând la Maramorâş supt munţii Leştăşti [2]). Iar ceia ce au descălecat la Turnul Severinului, s'au întins pre supt poalele munţilor până în apa Oltului; alţii s'au pogorît pre lângă Dunăre în jos, şi aşa umplându-se tot locul de ei, au venit până la marginea Nicopoli.

---

1) După acestea urmează în manuscris: „Câte mile ţin ostroavele cele mari" apoi Letopiseţul Ţării Româneşti. Despre istoria vechiului neam slovenesc, vezi şi „Cronica Slovenilor" (Acad. Rom. Mss. No. 1267).

2) In Mss. 264 dela Acad. Rom. în loc de „munţii Leştăşti" este corect: „munţii Leşăşti".

Atuncea s'au ales dintr'ânşii boieri, carii era de neam mare, şi puseră banoveţi un neam mare ce le zicea Basarabi, să le fie lor cap, adecă ban mare. Şi aşăzară întâiu să le fie Scaunul la Turnul Severinului; al doilea Scaun s'au pogorît la Strihalia; al treilea Scaun s'au pogorît la Craiova. Şi aşa petrecând, multă vreme au lăcuit, stăpânind tot ei acea parte de loc.

Iar când au fost cursul anilor dela zidirea lumii 6798, iar dela Christos 1290, fiind în Ţara Ungurească un Voevod ce l-au chemat Radul Negrul Voevod, mare herţeg pre Almaş şi pre Făgăraş, în zilele lui Andreiaş Craiu, rădicatu-s'au de acolo cu toată casa lui şi cu mulţime de noroade, Rumâni, Papistaşi, Saşi, şi de tot feliul de oameni, pogorînd pre apa Dâmboviţii, au început a face ţară noao. Întâiu au făcut oraşul ce-i zic Câmpul-Lung; acolo au făcut şi o bisearică mare şi frumoasă. Şi de acolo au descălecat la Argeş, şi iar au făcut oraş mare şi au pus şi Scaunul de domnie acolo, făcând curţi de piatră şi case domneşti şi o biserică mare şi frumoasă. Iar noroadele cele ce pogorîse cu dânsul, unii s'au întins pe supt podgorie, ajungând până în apa Siretului, iar alţii s'au întins în jos peste tot locul de au făcut oraşe şi sate până în apa Dunării şi până în Olt.

Atuncia şi Băsărăbeştii, cu toată boerimea ce era mai de nainte vreme peste Olt, s'au sculat cu toţii şi au venit la Radul-Vodă de s'au închinat, ca să fie supt ascultarea şi porunca lui, şi numai el să fie mai mare preste toţi. De atuncea s'au început şi s'au numit de-i zic Ţara Rumânească.

Iar tituluşul domnului s'au făcut într'acesta chip: „Întru Christos Domnul Dumnezeu, bun credinciosul şi iubitoriul de Christos şi singur biruitor **Io. Radul Negru-Voevod,** cu mila lui Dumnezeu domn a toată Ţara Rumânească, dintru Ungurie descălecat, de Almaş şi de Făgăraş Herţeg". Acesta iaste tituluşul tuturor domnilor de atuncea începându-se până acum, precum să vede că iaste scris la toate hrisoavele ţării.

Şi într'acesta chip tocmitu-şi-au Radul-Voevod ţara foarte bine cu bună pace, că încă nu era de Turci înpresurată. Şi au domnit ani 24, şi au murit la leat 6823 (=1315) şi l-au îngropat în biserica lui la Argeş.

În zilele acestui domn, la leat 6808(=1300) au ridicat Turcii pe Osman şi l-au pus să le fie lor înpărat. Acesta fu întâiu

înpărat lor, şi au luat multe cetăţi şi oraşă preste Marea-Neagră. Şi-au înpărăţit ani 28, şi au murit la leat 6836(=1328). Şi după dânsul au luat înpărăţiia fii-său Orhan.

Io. Mihail-Voevod au domnit ani 19.

În zilele acestui domn venit-au Carol, craiul unguresc, cu mulţime de oşti, ca să-l supue supt coroana ungurească. Şi au făcut mare războiu cu Mihail-Vodă şi fu biruit Carol craiu, cât de abila au scăpat cu puţinei oameni în Ţara Ungurească, cu mare ruşine [1].

Io. Alixandru-Voevod au venit domn la leat 6842 (=1334) şi au domnit ani 27.

În zilele acestui domn venit-au Laioş, craiul unguresc, cu mulţime de oşti în Ţara Rumânească, iar Alexandru-Vodă văzând că nu va putea sta înpotrivă-i, plecâ capul şi merse la craiu cu mari daruri, cu o mie de grivne de aur, de s'au închinat şi să făgădui că-i va da dajde pe an. De aceasta foarte bine păru craiului şi-l dărui cu frumoase daruri, şi-l slobozi ca să domnească cu pace.

Iar când la leat 6856(=1348) merse Laioş craiu într'ajutor lui Cazimir, craiului leşăsc, ca să scoaţă Cracâul dela Ianoş, craiul Cehilor, şi l-au scos cu mare războiu, într'acea vară loviră Tătarii în Ardeal. Deci craiul trimise oşti, şi porunci lui Alecsandru să fie el mai mare preste oşti şi să să bată cu Tătarii. Şi s'au bătut la Săcui 2 zile şi au biruit pre Tătari, şi i-au tăiat şi i-au robit foarte rău, şi au prins şi pre Atlam, sultanul tătărăsc, şi i-au tăiat capul, iar alţi robi mulţi şi steaguri i-au trimis legaţi la craiu, în Vişegrad.

Iar când au fost la leat 6858(=1350) sultan Orhan, înpăratul turcesc, feciorul lui Osman, au luat Brusa dela Greci cu mare războiu, în zilele înpăratului grecesc Mihail întâiul Paleolog, şi au aflat trei turnuri pline de avuţii: aur, argint, pietri scumpe de tot feliul, mărgăritar, sabii, zale, steme de aur înpo-

---

1) Despre acest războiu, iată ce ne spune *Cronica Slovenilor* (despre care am amintit mai sus): „6738. Carol, craiul unguresc, pre când au fost dela naşterea lui Cristos 1330 cu oastea cea cu cruci a Papei dela Roma au mers în Ţara Românească înpotriva domnului Basarab-Voevod, şi au fost luat Severinul fără nici o pricină. Şi pentru că nici o treabă nu avea cu dânsul să-i calce ţara, D-zeu au fost întru ajutoriu lui Basarab-Voevod, şi au bătut pre craiul Carol".

dobite cu mărgăritar şi cu pietri scumpe, şi atâta avuţie de multă au găsit, cât au încărcat 500 de cămile şi le-au trimis la locul său, şi atâta răutate şi moarte făcu în creştini cât unul Dumnezeu ştie, ca să spue avuţie. Şi adunară toţi pruncii cei mici ai creştinilor, şi i-au pus la un loc limpede, şi au dat cu caii preste dânşii de i-au omorît: pre unii i-au aruncat în apă, pre alţii i-au pus de i-au ars soarele, şi murea de sete şi-i împreuna cu cetele mucenicilor. Dar alte munci şi pedepse ce au făcut arhiereilor şi călugărilor şi oamenilor mireni, cine poate să le spue ?! Că pre unii îi spânzura, pre alţii îneca, pre alţii punea pre foc de-i frigea ca pre nişte peşti, altora le deşchidea gura şi le băga spuză de foc, pre alţii lega de coadele cailor, şi-i târa de-i făcea tot bucăţi, şi într'acesta chip îş da sufletile lor în mâna lui Christos Dumnezeul nostru. Şi la acest războiu rănindu-se, păgânul de înpărat au murit, şi au luat înpărăţiia fii-său Murat, al treilea din ruda lui Osman.

Io. Dan-Voevod au venit domn la leat 6869(=1361). Acesta au fost frate cu Mircea-Vodă Bătrânul, şi au domnit înpreună amândoi câtăva vreme în pace, apoi să învrăjbiră şi începură a să scula unul asupra altuia. Deci Dan-Vodă trimise la înpăratul turcesc, ca să-i dea oaste ajutor să să scoale asupra frăţine-său Mircii-Vodă. De acest lucru foarte bine păru Turcilor, şi îndată îi trimise oşti într'ajutor. Iar decă au auzit frate-său Mircea-Vodă că vine cu mare putere asupra lui, s'au speriiat şi au fugit în Ţara Ungurească, în Buda, la Jăcmont craiu, şi îngenunche înaintea craiului, şi tare să ruga ca să-i dea ajutor că să miargă asupra frăţine-său şi asupra Turcilor, şi-i închină scumpe şi frumoase daruri. Iar Jăcmont craiu strânse mari oşti, şi mai mulţi era înzoaţi, şi merse în Ţara Rumânească, şi, deca au eşit la loc limpede la şăs unde era Turcii şi Muntenii tăbărîţi, el tocmi patru stoluri de voinici în patru muchi, şi au purces asupra Turcilor şi asupra Rumânilor, şi pre cei înzoaţi i-au pornit înaintea oştilor de strălucila ca soarele. Aceasta văzând Turcii şi Muntenii, s'au speriiat foarte şi numai aşteptară să să lovească, ci îndată au plecat fuga. Deci Jăcmont craiu alese o seamă de oaste călăreţi uşori şi începură a-i goni, şi unde ajungea ori Turc, ori Muntean, tot îi tăia, şi i-au gonit până la Dunăre. Şi a doa-zi au pornit Jăcmont craiu toate oştile spre Nicopoiul cel mic, ce iaste în ţărmurile Dunării, şi

-aul ocolit, şi in cetate era Muntenii, iar in oraş era Turcii. Şi începu a-i bate foarte tare, şi din lăuntru încă să apăra bine. Iar deca sfărâmară zidul oraşului, şi al cetăţii, făcură mare năvală şi îndată luară cetatea şi oraşul, şi i-au tălat şi i-au robit foarte rău, şi au pus oaste în cetate, iar cu o seamă de oşti s'au întors înnapoi cu multă dobândă şi cu mare veselie, şi au pus domn pre **Iô. Mircea-Voevod Bătrânul.**

Acesta au făcut sfânta mănăstire din Cozia la leat 6891 (=1383) şi au avut mare războiu cu Baiazit beiu dela Nicopoe. Făcutu-s'au acel războiu pre apa Ialomiţii, şi au biruit Mircea-Vodă, şi au trecut Baiazit beiu Dunărea fără de vad, şi au făcut şi alte războae multe cu Turcii, şi au domnit anl 29.

Iar când au fost în anul dela Christos 1363, sultan Murat, înpăratul turcesc, au strâns mari oşti şi au intrat în ţinutul împărăţii greceşti de au luat multe locuri şi cetăţi, anume Calipole de lângă Elespont şi o parte de Machidonie şi cetăţile ei Filipol şi Udriul, şi ş'au făcut loc ca să aibă pre unde trece oastea din Asiia la apus. Şi au mers robind şi prădând ţările până în Ţara Sârbească, şi au cuprins pre lăcuitorii ţărilor acelora mare frică; şi să strânseră toţi domnii la un loc de s'au sfătuit, şi au făcut legătură mare, ca să fie toţi una, şi au făcut mare războiu şi urgiia lui Dumnezeu pre toţi i-au bătut Amurat [1], şi au prins şi pre Lazăr, domnul Sârbilor, şi îndată l-au omorît. Iar acel Lazăr, domnul Sârbilor, avea o slugă foarte credincioasă ce-l chiema pre nume iar Lazăr, şi, deca văzu că au omorît pre stăpână-său, foarte să scârbi şi căuta vreme cu prilej, şi socotea cum ar face ca să omoare pre Amurat şi să răscumpere moartea domnu-său, şi ţinea la dânsul armă mică, adecă cuţit. Şi într'o zi găsi vreme şi dete cu cuţitul şi înjunghe

1) Despre acest războiu în *Cronica Slovenilor* citim cele următoare: „6897 Murat împăratul Turcilor au mers cu mare putere asupra lui cneaz Lazăr, marele despot, şi în vreme ce au fost să se lovească oştile, din oastea lui Lazăr despot, aflându-se un viteaz anume Miloş Cobilici, s'au făcut a fugi din oastea lui despot, la Turci, iar Turcii ştiindu-i vitejiia lui mai de nainte, şi văzându-l le-au părut bine, şi îndată i-au făcut cale de s'au dus până la Murat, iar viteazul Miloş deca au văzut pre înpăratul Murat, s'au repezit la dânsul, cu un cuţit, făcându-se că va să i să închine, şi cuţitul i l-au înfipt în inimă. Aceia văzând celalalţi păgâni, l-au înpresurat şi aşa viteazul, pentru neamul patriei sale, şi-au pus viaţa la mijloc".

pre sultan Amurat și-l omorî la leat 6881(=1373)(sic). Și stătu înpărat în locul lui fii-său Baiazit, al patrulea din ruda lui Osman.

Iar când au fost în anul dela zidirea lumii 6904(=1396) sultan Baiazit, feciorul lui Amurat, au luat multe țări de ale înpăratului grecesc, anume Machidonlia, Fochila, Voechiia, Atica și luo și Țara Șcheilor care era supusă supt coroana Țării Ungurești. Aceasta văzând Jácmont craiu împreună cu alți domni din țările nemțești, rădicară mari oști, și veniră asupra lui sultan Baiazit, și tăbărîră la Nicopole [2]) și la Noemvrie 29, leat dela Christos 1396, făcură mare războiu, și fu biruința Turcilor, iar oștile creștinești deteră dosul a fugi, iar Turcii îi gonea și-i tăia și-i robi foarte rău, și prinseră și câțiva din domnii nemțești, și ar fi prins și pre Jăcmon craiu, ce cum sosi la Dunăre, norocul lui că s'au găsit un cin și au trecut, și așa au

2) Despre acest războiu tot *Cronica Slovenilor* zice: „6901: Jicmon craiul vrând să se bată cu Paiazet înpărat al Turcilor, și descălecând supt marea Necopoe, s'au amăgit cu fala trufiei lui, care lui D-zeu e urîtă, că în vreme ce și-au orânduit oștile să se lovească cu Turcii, uitându-se la mulțimea oștilor lui au zis, că câtă de multă oaste are, nu numai pre Turci ar putea bate, ci de s'ar rumpe cerìul să cază încă l-ar putea sprijini să-l ție în sulițe. Iar Turcii făcându-și polcurile oștilor lor în trei părți de colțuri, și o parte numai arătându-se rotită întâiu, Franțozii, fiind veniți întru ajutoriu mai mare, să rugă să aibă întâi ei loc la războiu iar Jicmon craiul, au chiemat la sfat pre căpeteniile oștilor și îi ruga să le dea loc Ungurilor să se lovească întâiu. Și întru acea neunire, Franțozii, văzând numai colțul cel dintâiu al Turcilor, mai și făr de rânduială abat Franțozii în Turci și așa de vrednicește au silit, cât și vrăjmașii încă și-au dat dosul. Atuncea sosind și altă parte a oștilor turcești rotită, Franțozii, după obiceiul lor, au descălecat după cai, și au luat pedestri în Turci, și pre când să făcea războiu mare despre amândouă părțile, oștile creștinești încă dintru rânduiala lor nu-și luase toate polcurile poruncă de bătae. Văzând Ungurii că caii Franțozilor de spaima războiului fug înnapoi către tabăra craiului, le părea că Franțozii s'au prăpădit de puterea vrăjmașilor, și ei dând dosul au început a fugi, și s'au făcut mare vărsare de sânge, unii fiind tăiați, și alții mulți robiți, încă și Jicmon acela carele cu puțin mai nainte rumperea cerìului nimic nu o băgase în seamă, ar fi ajuns în mâinile vrăjmașilor, de nu ar fi scăpat într'o mică luntre pre Dunăre în jos, înfricoșat fiind și de groaza oștilor lui ca să nu abată într'însul, căci și-a purtat treaba așa de rău. Craiul au fugit la Țarigrad și de acolo la Rodos, apoi la Țara Dalmățească și la Țara Horvățească. Și până a intra în țara lui au făcut zăbavă 18 luni.

scăpat. Iar din creştini au perit acolo 20.000. Şi deca au izbândit sultan Baiazit, foarte s'au semeţit, şi au mers la Ţarigrad, şi au sfărâmat tot ce au fost afară din cetate: vii, curţi, case, biserici, şi era numai să iea şi Ţarigradul, dar Dumnezeu nu l-au îngăduit să-şi umple voia lui, ci într'acea dată veni la răsărit şi marele Ţamberlan, cu mulţime multă de oşti, călări şi pedeştri de au cuprins tot răsăritul în ţinutul turcesc. De aceasta deca au înţeles sultan Baiazit, numai decât lăsă Ţarigradul, şi au mers de au făcut mare războiu cu dânsul, şi au izbândit Ţamberlan, şi au prins şi pre sultan Baiazit viu, şi l-au legat cu lanţul de aur, şi l-au băgat într'o cluşcă, şi i-au luat toată Asiia şi Sirlia, şi l-au ţinut până la sfârşitul vieţii lui. Şi au perit la acest războiu oameni dintr'amândouă părţile mai mult de 200 de mii. Deci sultan Baiazit muri în robie, şi luâ înpărăţiia fii-său Mehmet al cincilea din neamul lui Osman, şi ş'au mutat Scaunul în Udriiul Machedoniei, şi au înpărăţit ani 14.

Io. Dan-Voevod iar au venit domn de al doilea rând la leat 6898(=1390) cu mulţime de Turci şi au mers asupra frăţine-său Mircii-Vodă, iar Mircea-Vodă au fugit în Ţara Ungurească la Jăcmon craiu, şi să rugă să-i dea oşti să miargă asupra lui Dan-Vodă, frăţine-său. Deci Jăcmon craiu trimise pre Lajonţ Işfan cu o seamă de oşti în Ţara Muntenească asupra lui Dan-Vodă. Şi deca să loviră oştile pieri Lajonţ Iştfan la războiu de Munteni. Deci oştile ungureşti deteră dosul a fugi şi foarte puţintei scăpară cu Mircea-Vodă în Ţara Ungurească. Iar Dan-Vodă s'au aşăzat în ţară şi au domnit ani 23. Mai avut-au Dan-Vodă şi alt războiu cu Mâşcan-Vodă, domnul Sârbilor, şi au perit Dan-Vodă.

Io. Vlad-Voevod Ţepeşul au venit dômn la leat 6921 (=1413). Acesta au făcut cetatea dela Poenari, şi au făcut şi sfânta mănăstire din Snagov; făcut-au şi oroşanilor din Târgovişte mare pedeapsă, pentru o vină mare ce au fost făcut unui frate a lui Vlad-Vodă. Deci, când au fost în zioa de Paşte, fiind oroşanii toţi la oaspeţe, iar cei tineri la hore, aşa pre toţi făr de veste i-au cuprins. Deci câţi au fost oameni mari şi bătrâni, pre toţi i-au înţepat de au ocolit Târgovişte, iar câţi au fost tineri cu nevestile lor, şi cu fete mari, aşa cum au fost înpodobiţi în zioa de Paşte, pre toţi i-au adus la Poenari, de

au tot lucrat la cetate până au spart toate hainele lor după el, şi au rămas toţi cu peile goale. Pentru aceasta i-au pus poreclă Ţepeşul, şi au domnit ani 15.

Io. Vladislav-Voevod Bătrânul au venit domn când era cursul anilor 6935(=1427). Acesta au făcut biserica cea domnească din Târguşor, şi s'au închinat iar la coroana Ţării Ungureşti. Iar când au fost în anul dela naşterea lui Christos 1441, sultan Amurat al şaselea din ruda lui Osman, feciorul lui sultan Mehmet, au luat cu războiu ţările sârbeşti, apoi au început şi la Ţara Ungurească. Şi descălecă supt cetatea Beligradului de sus, şi o bătu şapte luni, din tunuri şi cu meterezuri, şi cu năvală mare şi nu-l putu luă, ci să duse cu mare ruşine dela Beligrad. Iar când au fost în anul dela Christos 1442, făcu pace Vădislav, craiul unguresc, cu sultan Murat, cu cărţi de jurământ până în zece ani, şi tuturor le-au părut bine: Ţării Ungureşti, şi ţărilor sârbeşti, şi amânduror ţărilor româneşti. Iar când au fost în anul dela Christos 1444, Ioan Paleolog, înpăratul grecesc, trimise cărţi la Vădislav craiu şi să ruga cu lacrămi, ca să strice pacea cu sultan Amurat, şi să să scoale asupra Turcilor cu războiu. Aşijderea şi Papa de Râm trimise un cardinal al lui cu cărţi la Vădislav craiu, făgăduindu-se că-l va dezlega de acel jurământ greu.[1] Şi când fu în luna lui Oc-

1) Vezi asupra acestui războiu şi *Cronica Slovenilor* care grăeşte: „Craiul Vladislav şi cu Iancul-Vodă din porunca Papei, stricând legătura păcii care făcuse cu Turcii, că Papa trimisese la craiul Vladislav pre un Cardinal anume Iulian, carele îi zicea, că nu s'au căzut să facă pace cu Turcii fără de ştirea Papei. Aşa dar fiind îndemnat craiul, s'au dus cu oştile lui la Varna, şi ridicându-şi oştile de bătae, s'au lovit cu Turcii oastea creştinească, întăi au făcut pre Turci de şi-au dat dosul şi au început a fugi şi pre mulţi i-au aşternut tăiaţi la pământ, iar Murat înpărat cu mare groază fiind spăriat din războiu, au eşit afară, şi după multe suspinuri ce au făcut oarecine din ostaşii lui, i-au adus un steag întru carele au fost icoana lui Christos şi deasupra steagului pusă şi cartea craiului cea de legătura păcii ce avea cu dânşii, zic să-l fie văzut strigând aşa: „Răstignitule, răstignitule, vezi norodul tău cel necredincios, carele nu iaste întărâtat de mine, nici pricină i s'au dat înpotriva jurământului, şi au călcat credinţa păcii care au făcut cu mine". Şi cu aceste cuvinte, întorcându-şi păgânul oastea înnapoi şi abătând în tabăra craiului, aşa i-au bătut Turcii la Varna cât şi craiul înpreună cu Cardinalul acolo au perit. Şi după ce au tăiat capul craiului, l-au înfipt într'o suliţă şi aşa l-au arătat noroadelor. Iar Iancul-Vodă scăpând dela războiu, umbla rătăcind prin Ţara Românească. Domnul Dragul Voevod al Ţării Româneşti prinzându-l, l-au pus la închisoare, căci multă pacoste făcea Iancul pravoslavnicilor. Apoi nefăcându-i nici un rău, dăruindu-i cu mare cinste, l-au slobozit".

tomvrie purcese Vădislav craiu cu toate oştile asupra Turcilor şi merse până supt muntele Hemeşului în nişte strimtori, şi acolo îi veni veste dela Florentie cardinalul Papii, cum sultan Amurat au înşălat pre înpăratul grecesc, şi pre puterea frâncească, carii au fost păzind pre Marea Elespondului, şi cum au trecut cu oşti grele preste mare din Asiia în Evropa, şi s'au înpreunat cu alţi Turci acolo lângă mare. Această veste deca auziră creştinii foarte să spăriară. Deci unii sfătuia pe craiu să se întoarcă înapoi, alţii zicea să se închiză lângă munţi. Ce de apoi s'au lăsat de munte şi s'au pogorît la şes, şi au venit cu toate oştile şi au tăbărît lângă Varna. Apoi după 7 zile sosi şi sultan Amurat cu toate oştile lui, şi au pus tabăra sa dela creştini de patru mile de loc depărtare. Şi lovindu-se strejile, foarte rău să tăiară. Deci veni şi sultan Amurat cu mulţimea de Turci cu 60.000 şi stătu dinaintea stolurilor creştineşti, şi scoase cărţile lui Vădislav craiu cele de pace cu jurământ, şi le-au înfipt în sabie şi le rădică în sus căutând spre ceriu şi zise: „Isuse Christoase, aceste cărţi sânt ale lui Vădislav craiu de pace, legătura creştinilor tăi cu mine, şi s'au jurat pre numele tău, şi iată că au călcat jurământul şi credinţa, tăgăduind numele tău. Deci acum, Isuse Christoase, de eşti Dumnezeu adevărat, precum zic ei, rogu-te stă-le înpotrivă, că Dumnezeu dreptatea iubeşte, iar vicleşugul uraşte, răscumpără-i vicleşugul care au făcut între mine şi între tine, arată noao puterea ta celora ce nu cunoaştem numele tău, dă-le lor pentru păcat urgie". Şi numai decât îş porni oştile la războiu, şi s'a lovit foarte tare şi fu războiu până seară, iar craiul să bătea viteieşte şi trecu cu gloata sa pen Turcime tocma în mijlocul oştilor turceşti, unde era sultan Amurat. Deci îl ocoliră Turcii şi uciseră întâiu calul craiului, apoi tăiară şi capul craiului. Aceasta văzând creştinii, începură a fugi care în cătro putea, şi aşa fu izbânda lui sultan Murat, dar cu mare vărsare de sânge, că mai mare parte îi peri decât îi rămase ce şi din creştini numai a treia parte au scăpat cu Iancul-Vodă, că mai mult de 16 000 de creştini periră. Fostau aceasta perire a creştinilor pentru blagoslovenia Papii de Râm, spărgătorul legii, la leat 6952(=1444) Noemvrie 11. Iar când au fost, la leat 6953(=1445), Iancul-Vodă, gubernatorul Ţării Ungureşti, au venit cu oaste asupra lui Vădislav-Vodă, pentru căci îl prinsese fugind dela Turci făr de ispravă, şi în

oraş în Târguşor, prinse şi pre Vădislav-Vodă cu 2 coconi ai lui, şi i-au tăiat capul, şi unui cocon celui mai mare, iar celui mai mic l-au scos ochii, şi făcând multă răutate în ţară, s'au dus iar în Ţara Ungurească.

Io. Radul-Voevod cel Frumos. Acesta ar fi făcut mănăstirea dela Tânganul, şi au domnit ani 15, şi au perit la leat 6968(=1460). In zilele acestui domn, în anul dela naşterea lui Christos 1450 au murit sultan Amurat şi-l îngropară la Odriiu, şi luă înpărăţiea fii-său Meemet. Acesta fu al şaptelea din neamul lui Osman, care foarte îndemnâ pre toţi spre vărsare de sânge, şi făcu pace cu Constandin Paleolog, înpăratul grecesc, şi cu Gheorghie despot, domnul Sârbilor şi-ş luâ oştile şi purcese spre Caraiman, şi au trecut peste mare în Asiia, de bătu pre domnul Iconiei, şi-ş făcu locul mai larg. După aceia iar trecu preste mare în Evropa, şi în Buaz unde iaste marea strimtă, şi acolo făcu 2 cetăţi, şi cugetă să se apropie de Ţarigrad, şi să astupe căile despre amândoao Misiile şi despre Schiti, ca să nu-i vie ajutor de nicăiri, iar înpăratul grecesc tot trimitea soli după soli de'ş lăsa lucru mai jos. Deci sultan Meemet după ce au sfârşit cetăţile de zidit, au pus oşti într'ânsele, şi tunuri ca să le păzească, şi el s'au dus la Udriiu. Iar Grecii avea nădejde, zicând: că de să va face vrajbă, îndată vor lua acele cetăţi dela Turci. Dar nădejdea lor au fost deşartă, căci când au fost la Aprilie 2, leat 6961(=1453), veni sultan Meemet cu mulţime de oşti, cât au umplut marea de corăbii şi de galioane, iar uscatul de pedestri şi de călărime, cât nu-i lua pământul. Şi aşa ocoliră Ţarigradul, şi începură a-l bate de toata părţile, şi zioa şi noaptea, până dela o vreme stătură Grecii de osteneală multă, şi sfărâmară Turcii zidurile cetăţii despre Galata, şi începură a intra prin spărturi, de robea şi tăia pre creştini. Iar Constandin Paleolog văzând atâta stricăciune ce s'au făcut într'ânşii, s'au dus la sfânta Sofie şi s'au cuminecat cu sfintele şi de viaţă făcătoarele taine ale lui Christos, şi lepădă hainele cele înpărăteşti, şi să înbrăcă în haine proaste ca un ostaş, şi au eşit la războiu cu câţva boeri, şi au dat războiu foarte tare, cât au depărtat şi au scos pre Turci afară din spărturi, şi s'au lovit şi cu un sarachin ce era în oastea turcească foarte mare şi groaznec ca un uriiaş şi al doilea Goliat, şi unde l-au lovit, l-au tăiat drept în doao. Iar când au fost peste noapte i s'au arătat lui videnie dela Dumnezeu, precum va să se dea cetatea în mâi-

nile Turcilor, şi eşind la al doilea răsboiu, au perit înpăratul şi câţva din boerii lui, şi aşa luară Turcii Ţarig-adul, bătându-l 50 de zile, cu multă vărsare de sânge, la anul dela zidirea lumii 6961, iar dela Christos 1453, Mai 29, într'o zi Marţi, indictul I. Făcutu-s'au într'acea zi eclipsis soarelui, ca să cunoască toată lumea, că s'au dat înpărăteasca cetate în mâinile păgânilor. Şi luă Scaunul înpărăţiei greceşti Meemet păgânul, spre mare scădere şi jale tuturor creştinilor, şi mare nemilostivire arătă decă intră în cetate că au tăiat toţi boerii, şi toţi oamenii, şi au spurcat sfintele biserici, şi sfintele moaşte le aruncă afară, şi curvi cu toate fetile câte s'au aflat, şi alte multe răutăţi, care n'au văzut om pre lume până atuncea. Şi deca luă Ţarigradul puse oaste într'ânsul păzitori, iar el veni la Udriiu în Scaun, şi foarte s'au semeţit, şi trimise iscoade să vază unde iaste ţară slabă şi bogată să să lege de ea şi să o ia. Şi când veniră iscoadele îi spuseră că despre Frânci pre apă iaste putere mare şi pre uscat la Unguri, iar la Iliriia şi la Dalmaţiia iaste lucru foarte slab, numai sate multe şi târguri, şi birşug de toate. Deci el îndătă-ş porni oştile pre uscat, şi luă Iliriea şi Dalmaţiia, şi Misiia, ţările sârbeşti, şi le pustii cu foc şi cu sabie de le slăbi foarte rău. Iar când au fost în anul dela Christos 1456, sultan Meemet, înpăratul turcesc, veni cu 150.000 de oaste şi descălecă supt cetatea Belgradului, Iunie 12 şi ş înpărţi oastea în doao părţi: o parte puse lângă apa Savei, iar o parte lângă Dunăre, şi-şi încungiură tabăra cu hendiscuri; şi într'o tabără puse un Sarasker paşă, iar în tabăra de lângă Dunăre stătu el singur, şi puse mulţime de balimezuri,[1]) şi-ş descărcă cămilele care era încărcate cu multă aramă, şi vărsă nişte tunuri foarte mari, şi le-au pus pin prejur, cugetând nici să iasă nimerea din cetate nici să intre. Iar alte oşti au pus peste seamă de multe în câmp de au umplut şi văi şi dealuri. Iar apa Dunării şi a Savii au umplut cu vase, şi aşa au ocolit cetatea de toate părţile, şi au făcut aproape de zidurile cetăţii meterezuri, şi au pus balimazurile cele mari ce le vărsase acolo şi cu aceste începu a sfărâma turnurile şi zidurile cetăţii, şi aşa multe zile au sfărâmat şi zioa şi noaptea. Iar în lăuntru, ne fiind Iancul-Vodă, slabă apărare fu. Atuncea deca au auzit tunurile turceşti, Iancul-Vodă pripi foarte de au pornit vasile pre Dunăre in jos cu Cresteşăi. [2])

1) tunuri.
2) Cruciaţii.

Iar sultan Meemet îndată ş trimise vasile sale cu mulţime de Turci întru întâmpinare, ca să nu-i lase să dea ajutor celor din cetate. Şi s'au întîmpinat oştile pre apa Dunări', şi s'au lovit foarte tare, şi să bătură câteva ciasuri. Apoi au intrat Iancul-Vodă într'un vas turcesc, şi începu a tăia pre Turci foarte tare, iar Turcii de frică săriea de să înneca, şi atâta vărsare de sânge fu în Turci, cât şi apa Dunării să văpsise şi curgea roşie; şi gonind creştinii pre Turci pre Dunare în jos, îi ducea apa foarte iute asupra Turcilor, şi vrând şi nevrând bătea pre Turci. Iar în care vas era Turci mai mulţi, biruia pre creştini, şi câteva vase de creştini afundară. Dar tot s'au izbândit Iancul-Vodă, şi s'au apropiiat de cetate, şi i au deşchis poarta cetăţii, şi au bătut pre Turci şi au întrat în cetate, cu birşug mult de tot feliul de bucate, şi au umplut cetatea de oameni întrarmaţi, şi au scos pre răniţi şi bolnavi din cetate, şi a pus oameni noi străleţi buni, şi s'au aşăzat de s'au gătit de războiu, şi au pus celor de pre hendischiuri mai mare pre Ioan Capistran, trimis de Papa să îndemne, cu propovedania lui, pre voinici spre războiu să păzească bine cetatea. Sultan Meemet auzi că i-au bătut oştile dupre apă, şi nimic nu s'au spăimântat, şi tot năvăliia să-ş umple voia sa, şi trimise de aprinseră toate vasile, câte mai rămăsese de creştini nestricate, fiind turbat de mare mânie. Şi au dat năvală mare la cetate, şi mult omor fu în Turci, şi nu putură face nimica.

Deci o seamă de paşi grăia cătră sultan Meemet, cum au fost oaste cu tată-său de o au bătut şapte luni, şi nu o au putut lua. Iar sultan Meemet îş sudui şi pre tată-său, şi tot răcnea ca un leu spre războiu, şi să lăuda că până în cincisprezece zile va lua cetatea, zicând: „Că doar nu iaste mai mare decât Ţarigradul, şi l-am luat; nici mai buni sânt Ungarii decât Grecii de războiu", şi altele multe povestiia, şi porunci „mâine dimineaţă să fie tot omul gata de războiu"; şi au umplut tunurile cele mari şi au dat în zidurile cetăţii, şi le-au sfărâmat de le-au făcut întocma cu pământul, şi şanţul încă s'au umplut de piatră, şi a doo zi, dete năvală într'o mică de cias să ia cetatea; şi socoti cum să nu le dea Ungurilor năvală odată, ci să tocmească stolurile, şi pre rând să să bată, şi prin lungirea războiului vor osteni creştinii, deci va lua pre lesne cetatea. Şi când fu a doo zi, Avgust 6, seara, la vremea apusului soarelui, făcură

năvală mare şi foarte tare, iar creştinii să apăra vitejaşte; şi fu războiu foarte tare, care n'au mai fost altă dată : că de gâlceavă mare şi de chiote răsuna văzduhul. Iar Iancul-Vodă tot socotea unde să face mai mare năvală, şi înfrângea pe creştini, el înnată sărea cu stolurile lui de spărgea şi-i înfrunta cu mare cutezare, şi să bătea şi el însuşi bărbăteşte de spărgea grosimea turcească, şi-i goniia de-i scotea dela cetate în laturi departe. Iar să întorcea, şi unde vedea că intră în cetate, foarte iute sârguia de-i înfrunta înnapoi, şi fu aceasta de câteva ori adese de-i scotea din spărturi. Iar în ce mai de apoi începu a turba sultan Meemet, şi tăia pre oamenii săi din napoi, de-i porniia la războiu; unora dăruia, altora făgăduia, iar ceia ce să clătiia înnapoi, în loc îi tăia. Pentru aceia iar s'au început războiu încă mai mare, că-i goniia pre Turci sultan Meemet cu sabiia goală, şi cu glas mare striga : „Iată, iată că au început a intra fruntea în cetate". Şi pentru această îndemnare, multă vărsare de sânge să făcu întru amândoao părţile în spărturile cetăţii. Şi de să căzniră, de să tăiară şi să sfărămară oştile multă vreme, socoti Meemet înpărat de au înpreunat un stol mare, şi le porunci zicând : „Sârguiţi de luaţi cetatea, iar de nu veţi putea, voi vă faceţi a fugi, şi aşa, deca vor vedea Ungurii fugind, vor goni pre voi, şi vor eşi din cetate afară, şi atuncea îi vom încungiura cu caii noştri cei iuţi, de-i vom tăia şi-i vom sfărâma. Şi aşa purcese stolul acela la războiu, şi au stătut în spărturile cetăţii; şi atâta să bătură de tare, cât pre creştini îi depărtară dela spărturi şi dela zid, şi intrară Turcii în cetate, şi apuca steagurile ungureşti dupre ziduri, şi punea steaguri turceşti. Atuncea Iancul-Vodă, deca văzu perirea cetăţii, au luat lângă sine pre Silaghi Mihai, cumnată-său, şi pre câţva domni pre câţi au putut chema, şi de grabă eşiră afară, şi s'au pornit asupra tabiei Turcilor pre lângă şanţ, unde era tunurile cele mari, şi tăia pre Turci de-i prăpădea, şi-şi făcea câmp, şi au luat toate tunurile cele mari, şi în unele bătu piroane în gură, iar altele le umplu şi le întoarse spre Turci. Şi începu a da în Turci, iar dintr'altele începu a da în târg asupra Turcilor celor ce întrase în târg, şi-i omora de-i prăpădiia, până începură Turcii a fugi afară din târg. Văzând aceasta Ungurii din cetate să înbărbătară, şi iute eşiră afară, şi începură a tăia pre Turci şi a-i scoate afară; şi i-au gonit până în tabăra paşii de Asiia, ce era

în ţărmurile Savei. Apoi cunoscu Ioan Căpistran înşălăciunea Turcilor, şi începu a striga pre ai săi să se întoarcă înapoi. Dar cine auziia glas sau zisa omului, cât de mare zgomote asurzise toţi, şi aprinseră tabăra paşii. Iar sultan Meemet să trase în tărie lângă tunuri, şi deca au văzut că au aprins tabăra paşii, el îş îndemnă pre Turcii cei călări ca să-i cuprinză, şi să nu-i lase spre târg, şi era atuncea în deseară. Deca văzu Iancul-Vodă că ş'au lăsat sultan Meemet tunurile, şi s'au dus la oamenii lui Capistran Ioan ca să-i cuprinză, iar tunurile şăd pustii, el lăsă balimazurile tot bătute cu piroane, şi eşi din cetate, şi lua şanţul ce era tăriia Turcilor, şi bătu piroane pen gurile puştilor celor mai mărunte, iar altele întoarse spre Turci, şi începu a-i omorî din puştile lor. Pentru aceasta Ioan Capistran chemă pre oamenii săi înapoi ; apoi veni sultan Meemet şi nu-i apucă, şi când căută innapoi,- iar Iancul-Vodă îi cuprinsese şi tunurile cele mai mărunte. Deci numai ce întunecă, şi au pornit asupra Iancului-Vodă pre Turcii săi, ca să-ş ia tăriia înnapoi. Atuncea Iancul-Vodă slobozi tunuri des şi surpă jos pre mulţi Turci. Iar un voinic el chibzuise şi năpusti calul asupra lui sultan Meemet, şi slobozi o săgeată, şi lovi pre înpăratul tocma în piept, şi nu l-au putut surpa de za, numai foarte l-au speriat, şi l-au rănit, şi îndată îş întoarse oştile înapoi în tabără. Iar pentru căci era noapte nu putu Iancul-Vodă să ia tunurile în cetate, ci le-au bătut de le-au astupat gurile cu piroane de hier, şi aprinse meterezurile, şi au întrat în cetate cu mare bucurie. Iar sultan Meemet socotì că fu rănit puţintel de săgeată, şi căci era veninată, el să ţebălui şi-ş pierdu mintea, şi să umflă, şi şădea în tabără nici viu nici mort. Aceasta decă văzură paşii, numai decât îl luară, şi foarte de grabă îl duseră în cetate la Şarno, ca să nu moară în tabără supt Belgrad, şi să să sparie toată oastea pentru dânsul şi să piară. Şi decă zăcu câtăva vreme în Şarno, îş veni iar în minte, şi întrebă unde iaste el, răspunseră paşii şi ziseră că iaste în Şarno. Deci mai întrebă cum s'au isprăvit şi s'au ales năvala; răspunseră paşii, că au perit acolo paşa din Asiia, şi mai toate agalele ce erau mai de frunte, şi mai mare parte din oşti ; şi aga de inicieri încă au perit într'acea năvală. Şi-i spuseră cum i-au luat toată tăriia şi tunurile Ungurii. Iar el, deca auzi aceasta, foarte începu a să năduşi, şi crăpa de mânie, şi apucă otravă şi vrea să bea, dar nu l-au lăsat paşii, ci-i a-

pucară mâinile și nu-l lăsară. Deci s'au aprins tabăra, și au fugit cu mare rușine de s'au dus la Odriiu. Și așa slobozi Dumnezeu Belgradul din mâinile păgânului de împărat, după 46 de de zile, leat 6954 (=1456). Mulți oameni au perit dintr'amândoao părțile, ce tot mai mulți Turci, că au perit 40.000 numai cât au ținut năvala cea stârvită, 24 de ciasuri.

Io. Laiot Basarabă-Voevod cel Bătrân au domnit ani 17, leat 6985 (=1477). Acesta au închinat Țara Rumânească Turcilor. In zilele acestui domn, au venit sultan Baiazit, al optulea din ruda lui Osman, cu mulțime de oști și au luat cetatea Chiliei, ce era parte din Țara Rumânească, și Cetatea Albă ce era parte din țara Moldovei. Și au robit țara Moldovii foarte rău. Și s'au întors la Țarigrad cu mulțime de robi și de roabe.

Io Vlad Țăpăluș-Voevod, au domnit luni 9 și au avut mare războiu că Bătrânul Ștefan-Voevod al Moldovei la Râmnicul-Sărat. Atuncea au perit Țăpăluș-Vodă, și oastea cu totul, și au fost izbânda lui Ștefan-Vodă.

Io. Ștefan-Voevod Bătrânul au șăzut în Scaun la leat 6986 (= 1478) și au domnit ani 16. Acesta au făcut o sfântă biserică la Râmnicul Sărat, hramul ei prea cuvioasa Paraschiva.

Io. Radul-Voevod cel Mare[1], feciorul lui Vlad-Vodă, au luat domniia la leat 7002 (= 1494). Acesta au făcut mănăstirea Dealului foarte frumoasă, tot de piatră cioplită, cu multă cheltuială; și au domnit ani 15, și au murit; și s'au îngropat în mânăstirea Dealului, care iaste făcută de dânsul.

Io. Mihnea-Voevod cel Rău, feciorul Dracii armașul din Mănești. Au venit domn la leat 7017 (= 1509), și au domnit ani 1 și luni 9. Acesta au tăiat mulți boeri. Iar niște boeri ce le zicea Pârvuleștii au scăpat, și au fugit peste Dunăre și s'au dus la Țarigrad, și au cerut la înpărăție de le-au dat domn pre **Io. Vlăduță-Voevod**, feciorul lui Vlad-Vodă.

Și au venit în țară înpreună cu Pârvuleștii și cu mulțime de Turci, la leat 7018 (=1510); iar Mihnea-Vodă prinzând de veste n'au cutezat a-l aștepta, ci au fugit peste munte în Țara Ungurească, la cetatea Sibiului. Atuncea Dumitru a lui Iacșiciu și cu Danciul, feciorul lui Țăpăluș-Vodă, au venit cu carte dela craiu și au mers la biserica papistașilor și s'au întimpi-

1. Cum se vede, „Viața Sf Nifon" e înlăturată, restabilindu-se vechile anale, scurte.

nat cu Mihnea-Voevod, suindu-se pe trepte, pentru că el să lepădase de pravoslavnica credință și să făcu papistaș, și acolea în strimtoare au dat cu hangerul și l-au înjunghiat; și șade până în zioa de astăzi capul Mihnii-Vodă zugrăvit în zid, unde l-au înjungheat; iar Dumitru a lui Iacșiciu au alergat tare, de s'au suit în turn și au strigat tare, zicând: „Tot omul să știe că au înjungheat pre Mihnea-Vodă cu porunca lui Mateiaș craiu". Iar un pușcaș de ai Mihnii-Vodă au pus pușca pe cracana ei și l-a lovit între sprîncene, și făcu moarte pentru moarte; iar pe Danciul, feciorul lui Țăpăluș-Vodă, l-au ucis cetățenii. Iar când au fost la un an din domnia lui Vlăduță-Vodă, venit-au Mircea-Vodă, feciorul Mihnii-Vodă Dracea, din Țara Ungurească cu mulți Unguri, de au făcut cu Vlăduță-Vodă mare războiu la târgul Gherghiții. Arătatu-s'au Pârvuleștii cu mare vitejie, și au biruit pre Mircea-Vodă și mulți Unguri au perit. Iar Mircea-Vodă au fugit peste Dunăre, și s'au dus la Țarigrad. Și au mai domnit Vlăduță-Vodă încă un an cu pace, dar fiind Pârvuleștii zavistuiți la Vlăduță-Vodă de oare carii pizmași, și el, ascultând minciunile lor, cerca vreme ca să-i dobândească să-i omoare, iar nefiind voia lui Dumnezeu ca să piară, prinseră de veste, și fugind peste Dunăre rădicară domn pre Neagoe, feciorul Pârvului vornecul din neamul Băsărăbesc, și strânseră câtăva seamă de oști, luând într'ajutor și pre Mehmet beiu ce-i zicea Mihaiu Olui; viind la București cu toată oastea lor, făcut-au mare războiu cu Vlăduță-Vodă, iar niște boeri de ai lui l-au viclenit și i-au tăiat capul, și-au domnit ani 2.

Io. Neagoe Basarab-Voevod au șăzut în Scaun Fevruarie 8, leat 7020(—1512). După acela tare s'au căit Neagoe-Vodă pentru moartea lui Vlăduță-Vodă, și au chemat patriarși, și vlădici, și episcopi, și egumeni, și tot cinul preoțesc, și călugăresc și au venit toți în cetatea Târgoviștii în sfânta Mitropolie de au făcut rugăciuni și slujbe dumnezăești, și au dat multă milostenie la mulți oameni; făcut-au mănăstiri și biserici multe aici în țară, și la Sfeta-Gora, și alte multe bunătăți, **care sânt scrise mai pre larg, la o carte ce au făcut în viața lui[1], și au dat-o să fie stătătoare la sfânta Mitropolie din Târgoviște.** Mai pre urmă au făcut o sfântă mănăstire la Curtea de Argeș, foarte frumoasă și înpodobită și din läuntru și

1. „Viața Sf. Nifon".

din afară cu mare cheltuială. Şi au domnit ani 8 şi luni 8, şi au murit şi s'au îngopat la mănăstirea lui, la Argeş.

In zilele acestui domn, Sultan Selim, înpăratul turcesc, al noolea din neamul lui Osman, au luat cu războiu Ierusalimul dela Eghipteni, şi la Ghenarie 25, au luat Eghipetul, şi au supus toată înpărăţiia Eghipetului supt biruinţa lui.

Dela domnia lui Teodosie până la a lui Vintilă dela Slatina, adică dela 1521-30, varianta aceasta reproduce textul Letopiseţului Cantacuzinesc, cu mici schimbări de cuvinte.

Uciderea lui Vintilă-Vodă, care în Letopiseţul Cantacuzinesc (ediţia noastră, p. 104) e prezentată numai în 4 rânduri, aici e povestită, cu amănunte, în 12 rânduri:

Iar când au fost al treilea an din domniia lui, s'au dus la Craiova să vâneze cerbi pre Jâiu, şi s'au sfătuit în taină cu oamenii lui, să tae pre cumnată-său şi pre alţi boeri. Iar cumnată-său prinzându-i de veste, să sfătui cu boerii ca să omoară pre Vintilă-Vodă, şi învăţă pre doao slugi ale lui, unul arvat şi altul ungurean, când vor merge ei cu Vintilă-Vodă pre malul Jâiului vorbind, iar ei să să răpezească cu caii şi să-l ia în suliţe să-l omoare, şi aşa păziră acea vreme. Şi mergând Vintilă-Vodă înapoi, zise; „Cine aleargă cu caii" ? Iar cumnată-său zise: „Cei nebuni ai miei ungureni". Şi aşa-i păru că vor să treacă pre lângă dânsul înainte, iar ei să alăturară şi-l înjunghează cu suleţile şi muri.

Dela domnia lui Radu Paisie până la Mircea Ciobanul, adică dela 1535-45, se repreduce Letop. Cantacuzinesc. Sfârşitul întâiei domnii a lui Mircea Ciobanul variază puţin (a se compara cu Let. Cantacuz., p. 105, rând. 1-9):

.........sat la Opriş, şi au fost izbânda Mircii-Vodă. Şi au prins din pribegi: pre Udrişte Vistieriu şi pre Teodosie Banul şi le-au tăiat capetele. După aceia au venit **Radul-Vodă** ce-i zicea Iliiaş cu pribegii din Ţara Ungurească şi cu haiduci, şi au făcut mare războiu cu Mircea-Vodă, la sat la Mâneşti. Şi fiind izbânda Radului-Voevod, au gonit pre Mircea-Vodă până în Giurgiov, perind mulţi oameni. Şi au venit **Io. Radul-Voevod Ili-**

iaş în Scaun în Bucureşti. Şi trecând şapte luni, Mircea-Vodă, **iar au venit** în ţară cu mulţime de Turci, şi de Tătari. Radul-Vodă încă înţelegând de aceasta, au trecut muntele cu haiducii în Ţara Ungurească. Iar, **Io Mircea, feciorul Radului-Vodă Mihnea,** iar au venit în Scaun în Bucureşti Domn, al doilea rând, şi au domnit ani 8, şi mazâlindu-l, s'au dus la Ţarigrad.

La sfârşitul domniei lui Pătraşcu cel Bun, sunt adăogate următoarele rânduri care lipsesc în Letop. Cantacuzinesc (p. 105):

Şi s'au îngropat în mânăstirea Dealului. In zilele acestui Domn, la leat 7065 (—1557) au fost foamete în ţară foarte rea cât mulţi oameni au murit de foame.

La a doua domnie a lui Mircea Ciobanul (1558), găsim următoarea ştire ce nu se află în Letopiseţul Cantacuzinesc (p. 105):

Şi au făcut biserica cea domnească din Bucureşti.

La domnia lui Petru cel Tânăr, vorbindu-se de a treia venire armată a pribegilor („de peste Olt"), spune despre aceştia, după înfrângerea lor la „Boeni":

Iar câţi scăpară, trecură în Ţara Ungurească.

Expunerea luptelor Chiajnei cu pribegii e puţin inversată.

La începutul domniei lui Alexandru III (1568-77), se spune:

Şi au trimis cărţi cu mare jurământ la boerii pribegi de au venit toţi de s'au închinat lui.

Iar la sfârşit se adaugă:

Şi s'au îngropat în mânăstirea lui din jos de Bucureşti. Şi au domnit peste tot ani 9.

La întâia domnie a lui Mihnea Turcitul, vorbindu-se de înfrângerea pretendentului „Radu-Vodă Popa", se adaugă:

Iar Radul-Vodă au fugit la cetate la Timişvar.

La domnia lui Petru Cercel:

şi au pus birul curţii foarte mare, şi goştină de oi, din zece oi

o oae, şi au domnit ani 1 şi luni 9[1]). Şi mazilindu-l Turcii, el n'au vrut să meargă la Ţarigrad, ci au trecut muntele în Ţara Ungurească cu tot ce au avut el.

La a doua domnie a lui Mihnea Turcitul:

Io Mihnea-Voevod, feciorul lui Alexandru-Voevod, au venit Domn de al doilea rând cu steag împărătesc, la Mai 20 (zile), leat 7094 (=1586)...

La Ştefan Surdul:

Io Ştefan-Voevod Surdul, feciorul lui Ion-Voevod, ce au fost Domn în Moldova, au venit... leat 7098 (=1592)...

La Alexandru cel Rău:

Io Alexandru-Voevod, feciorul lui Bogdan-Voevod, ce au fost Domn în Moldova, au venit Domn... leat 7100 (=1592)..

Domnia lui Mihai Viteazul are titlul:

De aicea începem a scrie istoria de vitejiile lu Mihail-Voevod cel Viteaz.

La începutul domniei lui Mihai Viteazul vorbindu-se de suveranii vecini contemporani:

Şi într'acea vreme era înpărat turcesc în Ţarigrad sultan Selim al unsprezecile din neamul lui Osman, feciorul lui sultan Suleiman[2]).

Descriindu-se greutăţile pe care le-a găsit Mihai la venirea sa, se mai spune:

Şi începu Mihai-Vodă a căuta de rândul ţării, şi a să lupta cu nevoile ce venia dela Turci, şi nu putu nici într'un chip să o îndrepteze, pentru că Turcii foarte să înnălţase într'aceia vreme, cât nimenea din creştini nu le putea sta împotrivă.

Până la 1597. Domnia lui Mihai Viteazul e transcrisă întocmai după Let. Cantacuzinesc. La acest an se scrie:

Deaci Mihai-Vodă... trimise pen toate ţările străine, de

1) Let. Cant. (p. 108): „şi goştină de oerit 800. Deacii trecând doi ani den domnia lui, venitu-i-au mazilie dela Poartă...".

2) In Letop. Cantacuzinesc (p. 109): „iar în Ţarigrad împărăţia Sultan Murat".

strânse oameni de oaste, Leşi, Cazaci, Ruşi, Sârbi, Bulgari, Unguri, şi făcu oaste foarte mare, ca să poată sta înpotriva păgânilor[1]).

In Let. Cantacuzinesc (pag. 117, 19 rânduri) urma povestirea *vizitei făcute de Mihai lui Sigismund, la Alba Iulia, în Dec. 7106 (1598). Acest pasagiu e sărit în întregime de versiunea St. Nicolaescu.*

Apoi în Let. Cantacuzinesc (pag. 117-118) vin 31 rânduri, cari povestesc luptele Turcilor cu Germanii la „cetatea Engherului". Aici sunt rezumate în 4 rânduri:

Intr'acea să rădicară Turcii cu mare oaste, şi merseră asupra Ţării Nemţeşti, şi făcură mare războiu cu Nemţii şi luară cetatea Engherului, şi întorcându-se oastea turcească, o seamă de oaste au dat pen Ţara Rumânească, şi au început a robi şi a prăda.

Până după cucerirea Ardealului, se reproduce Letop. Cantacuzinesc, din când în când prescurtat.

Când Mihai lasă Domn în Ţara Românească, pe fiul său „Io Necolae-Voevod", se spune:

Şi domniia ei amândoi ţările foarte bine[2]).

S'au sărit negocierile lui Rudolf cu Mihai din 1600 (cuprinse în Let. Cant. între pag. 124 rând. 13 — pag. 125, rând 12).

La pierderea Moldovei, în locul confuziei din Let. Cant. (pag. 125, rând 6-3 de jos), găsim:

Irimiia-Vodă veni cu oşti [d]in Ţara Leşască; deci Marco-Vodă nu cuteză a-l aştepta, ci fugi cu mare ruşine în Ţara Rumânească.

Răscoala nobililor unguri din Ardeal (în Let. Cant. la pag. 127), e povestită mai pe scurt, fără a se aminti alianţa acestora cu Basta. Bătălia dela Mirislău e înlocuită cu cea din „luncile Braşovului":

1) Let. Cantacuz., p. 117: „După aceaia, Mihai-Vodă... începu a trimite prin toate ţările străine ca să strângă voinici viteaji. şi aduse Leaşi şi Cazaci, şi de tot fealiul de oameni carii era de folos".

2) Let. Cant., p. 124: „domnind ei ţările întru toată veselia".

Deci Mihai-Vodă făcând zăbavă la Moldova. Iar boierii Ardealului au strâns oşti ungureşti, şi întorcându-se Mihai-Vodă de acolo ca să vie la Scaunul lui la Belgrad, s'au întâmpinat cu dânşii în luncile Braşovului, şi acolo deteră războiu unii cu alţii, şi numai decât fu biruit Mihai-Vodă, că avea oşti puţine, şi fugind cu cât scăpară dintr'acel războiu, trecură în Ţara Rumânească, şi tăbărîră la sat la Scăeni pre apa Teleajănului. Şi iată sosi şi Simeon-Vodă din Moldova cu oşti, şi să loviră de faţă, şi nu putu Mihai-Vodă să-i stea înpotrivă, ce nu mai decât dete dosul a fugi, că avea oaste slabă. Şi au fugit tot pe supt poalele munţilor până la Ruşava, şi au trecut munţii de s'au dus la Înpăratul nemţesc, şi i-au spus de toate câte i s'au întâmplat, şi au început a să ruga cu lacrămi, ca să nu-l lase să fie de ruşine, ci să-i dea oşti într'ajutor. Şi îndată îi dete pe Baştea Giurgea[1]) cu o seamă de oşti nemţeşti, şi veniră în Ardeal. Iar domnii ungureşti simţind de aceasta, îndată strânseră toate oştile, şi tăbărîră la un loc şăs ce-i zic Mirslău, pre apa Mureşului. Şi la Septemvrie 8, leat 7109 (=1600), să loviră unii cu alţii, şi fură biruiţi Ungurii, şi periră foarte mulţi; grămădind toate trupurile lor în apa Mureşului au făcut o movilă mare. Şi de acolo se rădicară şi veniră în luncile Turdei, mulţumind lui Dumnezeu.

Abia după Mirislău, nobilii unguri aţâţă pe Basta (cu vorbele ce se găsesc în Let. Cant. la pag. 127):

Iar ticălosul[2]) Mihai-Vodă nimica de aceste sfaturi viclene nu ştiia, ci fiind Doamna lui şi cu fii-său Nicolae-Vodă închişi de Unguri în cetate la Făgăraş, făcu rugăciune către Baştea Giurgea, ca să-i dea oşti într'ajutor, să miargă acolo să o scoaţă, iar Baştea Giurgea fiind legat cu Ardelenii în sfatul cel viclean, din gură i-au făgăduit că-i va da oşti într'ajutor, iar făcând alte meşterşuguri viclene, au zis ca să-ş trimiţă toate oştile înnainte la Făgăraş, să rămâe numai el cu curtea lui, şi trecând câteva zile îi va da ajutor. Deci Mihai-Vodă ascultă pre Baştea Giurgea, şi-ş trimise toate oştile înnainte la Făgăraş; numai ce rămase el singur cu curtea lui, şi aştepta să-i vie ajutorul dela Baştea Giurgea.

1) Gheorghe Basta.
2) bietul, sărmanul.

Scena uciderii lui Mihai-Vodă este ca în Let. Cantac. (p. 129-130).
La blestemul contra Ungurilor, se adaugă :

Căci ei (Ungurii) cu adevărat sunt dintr'acele limbi rele şi păgâne, ce le-au închis Alexandru Machidon între doi munţi, şi le-au încuiat. Iar ei de acolo au spart şi au eşit la lume, precum mărturiseşte letopiseţile lor.

La dreapta pedeapsă ce credea Letop. Cant. că a dat-o „Impăratul Rodolful“ lui Basta : „că l-au belit de viu [la] foale,“ — versiunea St. Nicolaescu adaugă:

şi l-au purtat pe toate uliţele cetăţii Beciului[1]). Şi să sfârşi toată **istoriia de vitejiile lui Mihai-Vodă răposatul[2]).**

Până la Leon Tomşa, se transcrie Let. Cantacuzinesc. Găsim doar că, la domnia lui Alexandru Coconul (1623-7), vorbindu-se de o devastare a Tătarilor, despre care Let. Cantac. (p. 139) zicea : „de au robit ţara până în Olt... cât au rămas pân'astăzi tot pământul acela pustiu“, — versiunea St. Nicolaescu înlătură ultimele cuvinte.
La domnia lui Leon Tomşa, vorbindu-se de Matei Aga (viitorul Domn), şi partizanii săi refugiaţi în Mânăstirea Tismana (v. şi Let. Cantac., p. 141):

Iar Matei Agă văzând că s'au dus oştile [lui Leon-Vodă], eşiră din mănăstire. şi merse în Izvarna, şi povăţuindu-i starostea, i-au suit la munte, şi au trecut în Ţara Ungurească, la Caravan-Sebeş.

Privitor la începutul domniei lui Matei Basarab, găsim că datele de 15 Nov., 15 Dec. şi 16 Dec. (1632) din Letop. Cantac., p. 145, — sunt înlocuite cu 5 Nov., 15 Nov. şi 13 Dec.
E sărit pasagiul din Let. Cant.: „Iar Doamna Elina a lui Matei-Vodă venit-au în Scaun, Marţi, Dechemvrie 18 zile“.
Capitolul :

Aicea însemnăm pentru doi boeri, anume Ghinea Ţucală vel Vistier şi Radu Vărzarul vel Armaş, ce au fost în zilele lui Matei-Vodă.

1) Viena. De fapt Basta n'a fost pedepsit deloc.
2) Nu cumva acesta să fi fost vechiul titlu al „eroniell Buzeştilor“? Adaosul : răposatul, arată o redactare imediat următoare morţii eroului.

e intercalat la domnia lui Matei Basarab (când se povestea răscoala mercenarilor), — pe când în Letop. Cantacuzinesc se găsea la întâia domnie a lui Grigoraşcu Ghica (p. 179-180).

Despre acei doi boieri, versiunea St. Nicolaescu adaugă:

Deci acea avuţie rea ce o strânsese, se răsipi ca praful. Şi lor încă le trimise Dumnezeu plată foarte cumplită. Că fiind Dorobanţii şi Siimenii înpreună cu alte bresle foarte turburaţi, să strănseră într'o zi toţi în Curtea Domnească, şi să sfătuiră ca să-i ucigă pre amândoi, aruncându-le prihăni, cum ei sfătuesc pre Domn să nu le dea lefi.

După ce se sfârşeşte domnia lui Matei-Vodă, lipseşte capitolul următor, adăugat, fără rost, în Letopiseţul Cantacuzinesc (pag. 154-157): „Aicea semnăm isvodul cărţii lui Teofan, Patriarhul Ierusalimului".

Domnia lui Constantin Şerban (1654-8) e întocmai ca în Let. Cantacuzinesc.

La domnia lui Mihnea III Radu (1658-9) se adaugă, pela început:

Mihnea-Vodă, acesta la cărţi domneşti şi la hrisoave să scriia aşa: **Io. Mihnea-Voevod, feciorul Radului-Vodă**, cum să vede la toate hrisoavele lui scris.

Cu ocazia uciderii lui Preda Brâncoveanu din ordinul lui Mihnea Radu (Let. Cantac., p. 168), se adaugă motivul:

Pentrucă pre acest Preda Brâncoveanul, când s'au întors slujitorii la paşa, vrea să-l ceară să le fie Domn. Iar el n'au vrut, ci au fugit.

In versiunea St. Nicolaescu, întâmplările Postelnicului Constantin Cantacuzino pe timpul lui Mihnea III Radu, sunt povestite mai pe larg de cât în versiunea din Magazinul Istoric (ediţia noastră, p. 164), ceea ce lasă să se vadă mai limpede mâna scriitorului cantacuzinesc.

Atuncea Mihnea-Vodă foarte să înălţă şi trimise pâră grea asupra lui Costandin Postelnecul şi a gineri-său Pană Spătar, zi-

când că sânt haini Inpărăţiei, şi umblă amestecând ţările, şi au venit toţi boerii de s'au închinat lui, iar acei boeri n'au vrut să vie, ci au fugit la Moldova. Şi după pâra lui îndată trimise vizirul doi capigii, ca să ia pe Costandin Post(elnicul) şi pre gineri-său Pană din Moldova, şi să-i aducă în ţară la Mihnea-Vodă. Iar el n'au vrut, ci s'au rugat să-i lase să miargă la vizirul. Şi au mers Costandin Postelnicul singur la vizirul, găsindu-l lângă mare, la Brusa. Acolo s'au închinat şi s'au curtenit la dânsul, şi foarte i-au părut bine vezirului de dânsul. Iar gineri-său Pană au rămas la Moldova, înpreună cu cumnaţii lui, cu Drăghici şi cu Şărban, cu casele lor întregi. Atuncea Mihnea-Vodă deca înţelese de aceasta tare s'au îngrijat. Şi îndată trimise o seamă de boeri, anume Colţea Doicescul şi Necula Sofiilăul, înpreună cu alţi boeri, şi cu bani mulţi să dea vezirului, şi să omoare pre Costandin Postelnicul. Iar el ştiindu-se om drept, nimic nu s'au ferit, ci au eşit faţă la Divanul înpărătesc, da s'au pârît cu acei boeri ai Mihnii-Vodă înaintea vezirului, jăluindu-se că nu iaste hain Inpărăţiei, ci întâiu el au mers de s'au închinat Mihnii-Vodă, dându-i şi boerie ca să fie Logofăt mare.

Iar apoi cunoscând vicleşugul lui ce va să facă asupra Inpărăţiei, şi văzând că au făcut moarte boerilor ţării, de mare frică au fugit. Şi îndată rămaseră boerii Mihnii-Vodă de judecată, şi-i scoaseră cu mare ruşine din Divan. Iar Costandin Postelnicul cu ajutoriul lui Dumnezeu fu isbăvit de moarte.

La domnia întâia a lui Grigoraşcu Ghica (1660-4), lipseşte ceea ce în Letop. Cantacuzinesc e cuprins la pag. 175 între rând. 9 de sus şi 1 de jos, — în locul cărui pasagiu găsim pe aceasta:

şi au dat [Grigorie Ghica] poclonul domniei 1000 de pungi şi făcu obicei. Şi deca veni în ţară, scoase oerit pre la toţi boerii, şi mănăstirile şi slujitorii, şi puse haraciul îndoit, şi sumă mare de bani pe toată ţara, şi puse o jumătate de bir pre slujitori, de înplini acea mie de pungi, şi plăti toată datoriia.

După uciderea lui Constantin Postelnicul Cantacuzino (Let. Cant., p. 177) se adaugă:

Şi au făcut Grigorie-Vodă o mânăstire mare şi frumoasă în târg în Focşani, hramul ei sfântul proroc Ioan Botezătorul.

Vorbind de fuga lui Grigore Ghica în Austria (1663), Letop. Cantac. (p. 179) adăugase: „au trecut în Ţara Nemţească de şade acolo şi s'au făcut papistaş". In versiunea St. Nicolaescu găsim:

de şădea acolo, şi lepădându-se de pravoslavnica credinţă să făcu papistaş.

Cum am arătat mai sus, Let. Cantac. avea la pag. 179 (la sfârşitul primei domnii a lui Grigore Ghica) adăugat: „Aicia semnăm povestea a doi boeri răi ce au fost în zilele lui Matei-Vodă...", — care în versiunea St. Nicolaescu e intercalată mai înainte, la domnia lui Matei-Basarab.

In versiunea St. Nicolaescu lipseşte şi titlul: „De aicea începem poveste de cine au venit Domn în urma lui Grigoraşcu Ghica (Let. Cant., p. 181).

La domnia lui Gheorghe Duca (1674-8) e sărit un lung pasagiu din Let. Cantacuzinesc (pag. 194, rând 6 — pag. 195, rând 8 de jos).

Pela începutul domniei lui Şerban Cantacuizno e un pasagiu puţin schimbat faţă de Let. Cantac. (pag. 197, rând. 11 şi urm.):

nu putu (Şerban-Vodă) nici într'un chip să o îndrepteze (ţara), nici să folosească ceva, pentru că-l înpresurase Turcii cu dări de bani şi cu zaharale, şi mai cu multe de cât fusese întâi. Şi venea Turcii datornicii la bani, şi la unii plătea, iar la alţii le sta înpotrivă cu cuvântul să adaste. Şi păsa ţării foarte tare, până să uşură Şerban-Vodă de datorie.

Urmează acest pasagiu care nu e în Letopiseţul Cantacuzinesc:

Atuncea au omorît Şerban-Vodă pre Hrizea Popescul vel Vistier şi pre Vâlcul Vornecul Grădişteanul, feciorul Bunii Vistierul, şi pre Pătraşco Bucşănescul, şi pre Drosul vel Armaş, şi le-au prădat jupânesele lor foarte rău. Iar pre feciorul Drosului Armaş, l-au băgat de viu într'o ocnă pustie plină de apă, slo-

boxindu-l până la un loc cu funii și cu o făclie aprinsă în mână, și sfârșindu-se funea l-au slobozit acolo de au murit. Și au stricat toate breslele de slujitori carii da haraciu. Și au rămas boerii mazâli, și sutașii, și au avut țara pace, și s'au așăzat fieștecarele la moșiia lui.

Pentru bătălia de lângă Seghedin dintre Germani și Turci, Let. Cantacuzinesc (pag. 199) da cifrele : 70.000 Turci și 8.000 Germani. Versiunea St. Nic. dă: 500.000 Turci *și 40.000 Germani.*

Urmau în Let. Cantacuzinesc (pag. 199-200) două evenimente din familia Cantacuzinilor: călătoria Doamnei Elena (mama lui Șerban-Vodă) cu unul din fiii ei, Mihail Spătarul, la Locurile Sfinte (Ierusalim, Sinai); apoi menționarea morții lui Matei Cantacuzino Aga, alt frate al Domnului. Acestea au fost suprimate în versiunea St. Nicolaescu.

Sfârșitul răscoalei care a răsturnat la Constantinopol pe Sultanul Mehmet IV (Let. Cant., pag. *201) e prescurtat.*

De acolo înainte, **e suprimat tot ce mai conținea Let. Cantacuzinesc** *(pag. 201-204) și anume : 1. căsătoria fiicei lui Șerban-Vodă, Doamna Alexandra cu Grigore, fiul fostului dușman Ivașco Băleanul Logofătul, urmată, curând după aceasta, de moartea ei ; 2. continuarea luptelor dintre Germani și Turci ; 3. intrarea generalului Veterani în Țara Românească și apoi retragerea lui la Brașov, după stăruința Domnului.*

* * *

[CONTINUAREA LETOPISEȚULUI CANTACUZINESC] [1].

Și domniia [Șerban-Vodă] foarte bine, și țara încă să bucura că avea pace și odihnă. Și în domniia lui arătă multă milă

1. O ALTĂ CONTINUARE, NEOFICIALĂ, REDACTATĂ SUB BRÂNCOVEANU, ȘI CARE POVESTEA ȘI ÎNCEPUTUL DOMNIEI ACESTUIA, A FOST PUBLICATĂ, FRAGMENTAR, (DUPĂ UN MS. DIN ORADIA) DE N. IORGA IN „CRONICELE MUNTENE" ȘI REPRODUSA DE NOI, IN INTRODUCEREA LA „CRONICILE ROMÂNEȘTI" vol. II, PAG. 20-27.

la țară. Și au făcut o mânăstire foarte mare și frumoasă din sus de București, la Cotroceni, și alte multe bunătăți pe la Ierusalim și pe la Sveta-Gora. Așișderea și Doamna lui Marila încă au făcut o mânăstire în București, de nainte Porții mânăstirii Sărindarului, ce se cheamă Biserica Doamnei. Iar când au fost la leat 7197, iar dela Hristos 1689, Octomvrie 29, au rărăposat Șărban-Vodă. Și s'au strâns toți boerii și slujitorii și toată curtea de s'au sfătuit. Și aleseră din mijlocul lor pre Costandin Brâncoveanul vel Logofăt, și-l rădicară să le fie lor Domn, pentru că-l știia toți că iaste om blând și milostiv și iaste boieriu de țară. Și dacă l-au așezat Domn, scoaseră și trupul răposatului Șărban-Vodă în mijlocul Curții Domnești. Și fiind părintele Dionisie, Patriarhul Țarigradului în București, și părintele Teodosie, Mitropolitul țării și cu alți arhierei și egumeni și preoți, i-au făcut pogrebanie cum se cade, și l-au îngropat cu mare cinste la mânăstirea lui la Cotroceni. Și au domnit ani 9 și luni 10.

Io. Costandin Brâncoveanul Basarabă-Voevod începu a căuta de rândul țării, și de așăzământul Domniei, și trimise la Inpărăție pe Pârvul Cantacuzino vel Logofăt și pre alți boeri de i-au adus caftan și steag de domnie.[1]

Și într'acea vreme iar s'au ridicat Turcii cu mare oaste și și au mers asupra Nemților. Și au venit și sultan Suleiman, înpăratul turcesc, până (în) Sofiia dela Solun. Poruncind Inpărăția de au mers și Costandin-Vodă cu oștile lui până la Rușava, de au dres cetatea dela Cladova și cetatea dela Rușava.

Deci venind și Viteranie ghinerar cu câte oști era în Ardeal, ca să meargă unde era oștile nemțești, la apa Nișului, iar Turcii nu l-au îngăduit, ci i-au eșit înainte, și s'au lovit cu dânșii în șăsul Logoșului, și s'au bătut 5 ceasuri și au fost izbânda Turcilor; că era Turcii 80 000, iar Nemții au fost numai 8 000 Și au căzut în războiu dintr'amândoao părțile 18.000 și s'au aflat răniți 1700. Și au perit căpiteniile turcești: inicer-agă și arnăut-pașa cu totul, și pașa dela Brusa și pașa dela

1. Aici se oprește povestirea domnilor Țării-Românești din letopisețul de față. Continuarea o dăm după alt manuscris ce se află în Biblioteca Academiei Române la n-rul 269 și care are legătură cu cel publicat până aici. (Nota lui St. Nicolaescu).

Nicopoe. Iar din căpeteniile nemţeşti au perit Viteranie ghinărar şi Antonie colunel şi mulţi căpitani.

Iar când au fost la Avgust 4, leat 7197 (=1689), făcutu-s'au mare războiu de Turci şi de Nemţi la apa Nişului, şi au fost izbânda Nemţilor, iar Turcii au fugit cu mare ruşine. Atuncea au luat Nemţii cetatea Nişului şi cetatea Diiului. Şi fiind cap oştilor nemţeşti un prinţip mare, au aşăzat oşti într'însele, iar el cu oştile lui s'au întors şi au venit până la Cladova, scriind cărţi la Constandin-Vodă de frăţie şi de priiteşug, şi priimind Costandin-Vodă, i-au trimis multe daruri scumpe.

Şi aşa purcese şi Costandin-Vodă dela Cerneţ să vie în ţară la neamul lui, şi sosind la Olt, la sat la Brâncoveni, au tăbărît acolea. Şi veni veste că au intrat prinţipul cu oştile lui aicea în ţară. Aceasta auzind Costandin-Vodă, să întristă şi trimise boieri cu cărţi cu mare rugăciune, ca să nu treacă cu oştile prin ţară, că iaste o ţară săracă şi prădată de Turci şi de Tătari. Iar el nimic n'au băgat în seamă rugăciunea, ce au venit prin mijlocul ţării, şi au dat voe oştilor să jăfuiască ţara. Şi atâta jaf au făcut cât au luat tot ce au găsit, jăfuind ţara şi mănăstirile şi bisericile, până ce au sosit la Rucăr, în hotarul Ţării Ungureşti; şi acolo s'au întâmpinat cu alt ghinărar anume Aizer,[1] şi cu Constandin Bălăceanul, ginerile lui Şărban-Vodă, cu multe oşti nemţeşti. Deci prinţipul au trecut în Ardeal, iar Aizer şi cu Constandin Agă Bălăceanul au venit în ţară. Atuncea Constandin-Vodă sosind la Scaunul lui în Bucureşti, îi veni veste, că au intrat acei Nemţi în ţară şi au venit până la Târgovişte. Şi numai decât au eşit din Scaun înpreună cu toţi boerii şi au mers până în lunca Plătăreştilor. Iar Aizer ghinărar înţelegând de aceasta, trimise carte la Constandin-Vodă, ca să vie, să fie dinpreună cu dânşii şi să se lepede de Turci. Aceasta văzând Costandin-Vodă, s'au sfătuit cu toţi boerii lui ce vor face. Deci o seamă de boeri îndemna pe Costandin-Vodă să se lepede de Turci, iar o seamă de boeri n'au vrut, ce au zis că, de să vor închina Nemţilor, Turcii şi Tătarii vor robi ţara şi vor răpune ţara şi nici un folos nu vor avea de Nemţi. Şi trimiseră carte rugându-l ca să se ducă din ţară, făgăduindu-i multe daruri şi înştiinţându-l şi de Tătari că vin asupra lor şi asupra ţării să o robească. Iar Aizer ghinărar nu vru să se ducă, ci şedea, jăfuind ţara. Deci apropiindu-se Tătarii de ţară, Costan-

1. Heissler.

din-Vodă foarte s'au întristat şi numaidecât au venit la târgul Buzăului împreună cu Doamna şi cu toţi boerii şi jupânesele lor, şi de acolea au trimis pre Doamna împreună cu toate jupânesele boerilor la mânăstire la Brad, iar el cu boerii şi cu puţintei oameni au încălecat şi au eşit înnaintea Sultanului, închinându-se lui cu mare plecăciune şi cu multe daruri. Aceasta văzând Sultanul, cunoscu că nu iaste Costandin-Vodă hain, ce iaste slugă dreaptă Inpăratului, şi să făgădui, că nu vor robi Ţara, ce numai ce vor merge asupra Nemţilor de-i vor goni din ţară. Şi slobozi pre Costandin-Vodă ca să miargă la Scaunu-ş cu pace, Deci Costandin-Vodă s'au întors dela Sultanul şi au mers iar la târg, la Buzău, de au fost în zioa de Bobotează, Ghenarie 6, leat 7198 (=1690). Şi de acolo, cu porunca Sultanului, au venit iar la Scaunul lui la Bucureşti, cu toată boerimea şi cu toată curtea lui. Iar Aizer ghinărar şi cu Costandin Bălăceanul înţelegând de venirea Tătarilor, numaidecât s'au ridicat cu oştile lui, şi au luat şi pre Doamna lui Şărban-Vodă cu feciorii ei şi cu toată avuţiia ei, şi cu mare frică au trecut în Ţara Ungurească la Braşov, trimiţând şi o seamă de Nemţi la mânăstire la Bistriţa, de au luat câtă avuţie au avut Doamna lui Şărban-Vodă acolo ; şi au trecut şi aceia în Ţara Ungurească şi ernară acolo. Iar când fu primăvară, începură Nemţii a se găti ca să vie iar în ţară, mai mult dentru îndemnarea Bălăceanului. Iar Turcii înţelegând de aceasta, se gătiră cu mare oaste, şi trecând Dunărea pre la Giurgiov, şi Tătarii venia pren ţara Moldovii, ca să treacă toţi în Ţara Ungurească. De aceasta simţind Nemţii, nimic nu să mişcară, socotind să lase pre Turci şi pre Tătari să intre în Ţara Ungurească, şi acolo să-i ocolească de toate părţile şi să-i tae. Care sfat nimic nu le-au folosit, că fiind Turci mulţi : 40000 şi Galga Sultan cu 30000 de Tătari, au intrat în Ţara Ungurească, şi au robit-o foarte rău. Iar Nemţii fiind numai că la 9000, făcură mare războiu, la leat 7198 (=1690), şi fu izbânda Turcilor. Şi la acest războiu au perit Aizer Ghinărar şi Costandin Bălăcean, şi periră şi Turci mulţi în războiu şi la întumătoare pren plaiuri, pre la trecători.

Iar când au fost la leat 7200(=1692) să rădicară Turcii cu mare oaste şi merseră iar asupra Nemţilor, şi la Mai 5 făcură mare războiu. Atuncea au luat Turcii Belgradul dela Nemţi, poruncind Inpărăţiia de au mers şi Costandin-Vodă cu oştile lui

până la Cerneţi, şi de acolo iar s'au întors la Scaunul lui, şi domniia foarte bine şi cu pace. Şi în domnila lui multe mănăstiri şi biserici au făcut şi au înoit. Şi s'au apucat de au dres casele domneşti din Târgovişte. Şi au făcut în oraş, în Bucureşti, o mănăstire foarte mare şi frumoasă, hramul ei, sfântul marele mucenic Gheorghie; 2) altă mănăstire iar în Bucureşti, hramul ei Sveti Sava; 3) o mânăstire peste Olt ce se chiamă Hurezi; 4) o mănăstire ce se chiamă Polovraciul; o mănăstire şi casele domneşti dela Brâncoveni; 6) o mănăstire la Râmnicul-Sărat şi alte biserici multe. Şi au făcut şi în târg, în Focşani, 2 cişmele cu apă prea bună, cu multă cheltuială, una la Munteni, alta în Moldova, şi alte multe bunătăţi şi milostenii au făcut aici în ţară şi la Ierusalim, şi la Sinaia, şi la Sfeta-Gora, şi domniia foarte bine, şi au făcut avuţie multă. Iar când au fost la leat 7207 (=1698), Septemvrie 13, Miercuri, ca la al şaptelea ceas din zi, s'au făcut eclipsis, adecă perire soarelui. Intr'această vreme au luat Leşii Cameniţa cu mare războiu dela Turci. Iar când au fost la leat 7219(=1711), stricară pacea Turcii cu Moscalii, şi începură Turcii a face gătire mare de oaste, şi făcură pod peste Dunăre, la Oblucița. Şi se rădică şi Ţar Petru Alexievici, înpăratul Moscului, cu toate oştile lui şi veni asupra Turcului, şi la Mai 12, leat 7219(=1711), intrară în Moldova, având legătură cu Dumitraşcu-Vodă Cantimir, domnul Moldovei, şi cu Costandin-Vodă, domnul Ţării Rumâneşti, ca să-i dea oşti ajutor, şi zaharea. Deci Dumitraşco-Vodă nu avea zaharea să dea pentrucă mâncase lăcustele tot feliul de rod în ţara Moldovei într'acel an. Şi încă într'o zi venind un capigiu la el, cu 24 de Turci, cu poruncă înpărătească, el să spărie că vin să-l ia, şi noaptea puse de tăe pre toţi, şi a doo zi fugi la Moscali. Iar Costandin-Vodă viclenindu-se despre Moscali, n'au vrut să le trimiţă zaharea, după cum făcuse legătură cu Ţar Petru, ci începu a da îndemnare Turcilor, să treacă Dunărea asupra Moscalilor, să-i bată, dându-le înştiinţare, că numai 34.000 de Moscali sânt. Deci Moscalii fiind tăbăriţi la Prut, la Ţuţura, fără nici o chiverniseală de zaharea, aşteptând să le trimiţă Constandin-Vodă zaharea. Şi de acolo trimiseră un ghinărar cu 8 000 de Moscali strajă ca să păzească la pod, la Oblucița, să nu treacă Turcii. Iar pre alt ghinărar, cu 6.000 de Moscali, în trimise la cetatea Brăilii, care, mergând înpreună cu Toma Can-

tacuzino vel Spătar, au bătut cetatea Brăilii şi o au sfărâmat. Şi fiind un paşă în cetate cu Turcii şi cu Bosnenii, au făcut mare războiu şi fură biruiţi Turcii, şi luară Moscalii cetatea Brăilii şi o prădară foarte rău. Deci fiind Vizirul împreună cu toate oştile la Obluciţă, grăbiră şi trecură Dunărea pre pod pela Obluciţă. Şi fiind un ghinărar neamţ cu 8 000 de Moscali strajă, începură a se bate cu Turcii, şi să bătură 4 ciasuri. Şi neputând Moscalii să mai stea de faţă, pentrucă era Turci şi Tătari mulţi, ca la 300 000, începură a fugi, bătându-se cu Turcii foarte vitejaşte, până să amestecară în tabăra cea mare a Moscalilor unde era Ţar Petru şi cu Şeremet, şi să bătură până seară. Şi la acest războiu au perit Turcii mai mulţi de 30 000, iar Moscalii au perit ca vr'o 2000. Deci fiind Moscalii tăbărîţi la un loc foarte rău, de nu avea nici apă să bea, nici zaharea, fiind oastea foarte flămândă, că unii nu mâncasé de 4 cinci zile, şi aşa fiind, când fu la Avgust [1], leat 7219(=1711), Duminecă, deteră războiu cu Turcii toată zioa până seară. Deci văzând Moscalii că nu le sporeşte, să rădicară noaptea, şi puseră tabăra într'alt loc, unde socotiră că va fi bine de războiu. Şi a doo zi, Luni, deteră războiu cu Turcii foarte tare, cât să spăriară Turcii. Deci Moscalilor fiindu-le frică, făcură pace cu Turcii, şi deteră cetatea Azacul şi Ocraina Leşilor. Şi aşa fu izbânda Turcilor. Şi atunci la pace, Dumitraşco-Vodă Cantemir, sta tot în genunche înaintea lui Ţar Petru, să nu-l dea Turcilor, şi nu l-au dat ; ci s'au dus în Ţara Moscului împreună cu Doamna şi cu coconii şi cu toată casa lui întreagă. Deci Ţar Petru porunci şi la ghinărarul cel ce luase Brăila, câţi robi turci vor fi luat să-i sloboază, şi el să lase Brăila şi să se ducă cu oştile la Ţar Petru împreună cu toate oştile lui. Şi s'au dus în Ţara Moschicească. Iar Toma vel Spătar văzând aceasta, foarte s'au întristat şi numai decât dela Brăila pribegi şi trecu în Ţara Ungurească. Iar Constandin-Vodă domniia foarte bine şi cu pace. Şi porni firea ca să strângă avuţie multă, şi au scos în ţară multe biruri şi dăjdii grele, şi văcărit de toată vita câte 2 orţi, şi de tot numele omului iar câte 2 orţi. Şi aducea rachiu şi vinuri stricate den venitul casii lui şi împărţea pre la neguţători şi pre la ţară cu preţ mare, şi punea de plătea în silă. Şi

1) Loc alb în manuscris.

au făcut avuţie multă, şi au cumpărat moşie cu sate şi cu rumâni în Ţara Ungurească, la târgul Sâmbetii, şi au dus multă avuţie acolo; aşijderea şi la Braşov şi au făcut case în cetatea Braşovului, şi au pus şi acolo avuţie multă, având gând ca să miargă şi el în Ţara Ungurească. Iar când au fost la leat 7222 (=1714), logodind Costandin-Vodă pre un fecior al lui, al treilea, cu o fată a lui Vodă......[1]) ce fusese domn în Moldova, şi era mazâl la Ţarigrad, trimise pre gineri-său Manolache vel Agă şi pre fii-sa Bălaşa ca să aducă cocoana, şi să facă nunta după Paşti. Deci fiind Costandin-Vodă pârît la Înpărăţie de boerii lui cu multe feliuri de pâri, socotiră Turcii că în vremea postului celui mare şi în vremea nunţii va fi lucru cu îndemână să trimiţă, fără veste, şi să-l ridice cu toată casa lui întreagă, să-l ducă la Ţarigrad. Şi aşa trimise pre un turc mare, anume Mustafa paşa, fiind priiaten vechiu lui Costandin-Vodă, cu mare meşteşug, zicând că merge la Hotin, şi viind în Bucureşti, zise că are să se înpreune cu Costandin-Vodă, fiindu-i priiatin, să-l vază, şi să treacă la Hotin. Iar Costandin-Vodă nimic nu ştiia de acest vicleşug, ci au făcut mare cinste Turcului, aducându-l până la gazdă cu mult halaiu. Iar când fu a dooa zi, Martie 24, în Miercurea Paştilor, veni Turcul în casele domneşti de se înpreună cu Costandin-Vodă, şi scoase firman de mazălie, şi luă domnia lui Costandin-Vodă, şi îndată pecetlui vistieriia şi toate cămările şi dete pe Costandin-Vodă cu coconii lui în seama boerilor şi odobaşilor. Iar a patra zi, Vineri, Martie 26, îl rădică dinpreună cu Doamna şi cu coconii lui şi cu toată casa lui întreagă şi cu toţi boerii lui, anume: Ianache Văcărescul vel Clucer, cumnatu-său, şi Şărban vel Logofăt gineri-său, şi Iordache Kreţulescul vel Postelnic, iar ginere lui, şi Necula Moldoveanul, iar ginere lui, şi Neagul Polcovnicul, iar ginere lui, şi cu multe slugi, şi i-au dus la Ţarigrad.

Iar aicea în ţară au rămas domn **Io Ştefan Cantacozino-Voevod,** feciorul lui Costandin Stolnecul. Şi au rămas un Turc mare de le-au luat tot ce au avut şi le-au vândut. Iar pre Costandin-Vodă, după ce l-au dus la Ţarigrad, l-au închis la Edicul, înpreună cu feciorii lui şi cu boerii lui. Iar când fu într'o zi, scoase pre Costandin-Vodă, şi pre fii-său Costandin

---

1) Loc alb în manuscris.

cel mai mare la Bostangi-başa, si-i puseră la mare caznă, până ce spuseră toată avuţiia, şi deteră tot ce-au avut. Şi găsiră Turcii avuţie multă la dânşii, bani şi scule de aur şi de argint, preţ ca de 10.000 de pungi. Şi câtă avuţie au avut în Ţara Rumânească toată o luară Turcii; numai ce le-au scăpat avuţiia ce au avut la Veneţiia, la Sfântul Marco, şi ce au avut în Ţara Ungurească. Iar când au fost la Avgust 15, leat 7222 (=1714), la 2 ceasuri din zi, porunci Inpăratul de aduse pe Costandin-Vodă, înaintea Saraiului înpărătesc, înpreună cu 4 coconi ai lui, anume: Costandin, şi Ştefan, şi Radul, şi Matei, şi pe Ianache Văcărescul, şi-i legară pre toţi de mâini, şi tăiară pă câte patru coconi înnaintea lui Costandin-Vodă, şi mai pre urmă tăiară şi capul lui Costandin-Vodă, şi a cumnată-său, Ianache Văcărescul. Şi-i lăsară tăiaţi până la vremea de chindie, şi apoi îi luară şi-i aruncară în mare. Iar pre Doamnă, dinpreună cu ginerii ei, îi trimise siurgân...[1]. Şi au domnit Costandin-Vodă ani 25 şi luni patru.

Iar **Ştefan-Vodă**, fiind domn ţării, începu a face bunătăţi şi milă ţării. Că întâiu au ertat văcăritul, cu legătură mare, cu blestem şi cu groaznică afurisenie de mulţi arhierei, ca să nu mai fie. Şi au pus toate catastifurile de le-au ars în mijlocul curţii domneşti, de le-au văzut toţi, şi au ertat birul preoţilor să nu mai fie, şi domniia foarte bine şi cu pace. Intr'această vreme luară Turcii cu războiu Moreia, şi altă cetate ce-i zic Sinaplă, şi făcură multă pradă şi robie.

Deci fiind Necolae-Vodă domn în Moldova, şi frate-său *Ioan* terzimon la Vizirul, au găsit vreme de au pârît pre Ştefan-Vodă, şi i-au stricat domniia. Şi când au fost la leat 7224(—1716), au venit mazălii de au luat domniia lui Ştefan-Vodă. Şi au domnit ani 1 şi luni 9. Şi luându-l înpreună cu Doamna şi cu 2 coconi ai lui, l-au dus la Ţarigrad şi l-au închis la Saraiu. Iar aicea în ţară au venit domn din Moldova **Io Necolae Alecsandru-Voevod Movrocordat** şi au şăzut în Scaun în Bucureşti, Ghenarie 20, leat 7224 (=1716). Deci temându-se el de Ştefan-Vodă că nu-l va lăsa să domnească cu pace, îndată au făcut pâră mare la Inpărăţie şi la Vizirul, aruncându-i multe pricini. Şi au dat Vizirului 1000 de pungi de au tăiat capul lui Ştefan-Vodă şi a tătâne-său, lui Constandin Stolnecul. Şi luân-

1) loc alb în manuscris.

du-le capetele lor, le-au dus la Odriiu de le-au văzut Inpăratul, că acolo era Inpărăţiia. Iar Doamna lui Ştefan-Vodă şi cu coconii au scăpat din Ţarigrad şi au fugit pre mare la Veneţiia. Iar pre ceilalţi boeri, pre Mihai Cantacuzino vel Spătar şi pre Radul Dudescul vel Logofăt, i-au pus Nicolae-Vodă la opreală, şi după aceia i-au trimis la Odriiu la Inpărăţie, de i-au tăiat şi pre dânşii; şi aici, la casele lor, au adus Turci de le-au luat tot ce au avut, iar pre alţi boeri i-au pus la opreală, şi i-au prădat foarte rău. Deci într'acea vreme, auzindu-se de Nemţi că vor să vie în ţară, iar Bălăceanul merse la Neculai-Vodă şi-i spuse că au auzit că vor să vie catanele în ţară. Iar el, ca o fiară sălbatecă ce era asupra boerilor de ţară, numaidecât porunci de-l puse pe gunoiu la poarta din sus şi i-au tăiat capul. Aceasta văzând boerii, n'au mai îndrăznit nimerea să-i mai spue. Iar când au fost la Avgust, leat 7224 (1716), într'o zi, Vineri, i-au dat o spaimă lui Necolae-Vodă, cum că-l înpresoară Nemţii, Şi îndată purcese noaptea din Bucureşti, şi i s'au făcut zio în Giurgiov, şi au şăzut acolo 4 zile. Şi iar s'au întors cu Grecii lui, de au venit în Bucureşti. Şi eşindu-i înnainte boerii cei de ţară, iar el îndată au tăiat pre Pătraşco Brezoianul vel Vornec, în drum, la Fântâna Radului-Vodă. Şi cum sosi în Bucureşti, îndată trimise la Vladica Antim de-l chiemă la Curte, şi-l ocără în tot chipul, cum au fost mai rău, Şi-i luo cârja, fără de nici o judecată bisericească; şi trimise la Inpărăţie de făcu pâră mare la Vizirul, zicând că iaste Vlădica Antim viclean şi umblă să aducă Nemţii în ţară. Deci Vizirul, după pâra lui, trimise un ciauş înpărătesc şi-l luă, zicând că va să-l facă surghiun, şi ducându-l, zic că l-ar fi înnecat în apă.

Şi după aceasta Necolae-Vodă scoase în ţară dăjdii grele, şi iar începu a pune boerii la opreală. Iar feciorii Dudescului, cu muma lor şi cu alţi boeri au fugit şi au trecut muntele în Ţara Ungurească. Şi trimise Necolae-Vodă de aduse 400 de Tătari ca să-l păzească. Şi puse o ceată la Herestrău, iar pre alţii în Bucureşti. Iar când au fost la Noemvrie 13, leat 7225(=1716), într'o zi Miercuri, dimineaţa, au sosit Barbul Sărdarul, feciorul Cornii vel Ban, şi cu alţi boeri de ţară cu multe catane, fiindu-le cap Pil voda, şi au tăiat toţi Turcii şi Tătarii, câţi au găsit în Bucureşti, Şi au prins şi pre Necolae-Vodă, şi l-au luat de l-au dus în Ţara Ungurească. Apoi, peste o săptămână

de zile, iar au venit boerii cu un domn mare sârb, cu Nemţi şi cu multe catane în Bucureşti, şi au şăzut trei zile, până s'au luat boerii ce au avut tot şi s'au dus în Ţara Ungurească, iar Nemţii şi catanele luară toate tunurile din Bucureşti, şi s'au dus la munte de au făcut cetăţi la mănăstirea Mărginenii şi la Câmpul-Lung. Şi au jăfuit Bucureştii foarte rău. Iar ţara văzând aceste răutăţi, s'au băjănărit şi au fugit la munte, fiindu-le frică să nu-i robească Turcii şi Tătarii. Şi nefiind nimenea ca să folosească ţării, să nu o calce streinii, iată s'au întâmplat de au fost aici în Bucureşti, Patriarhul dela Alexandriia, şi văzând atâta răutate şi jaf, îndată trimise cărţi la paşa dela Dârstor, cum piiare ţara, şi nu iaste nimica vinovată. Atuncea Paşa, numai decât făcu ştire Inpărăţiei şi îndată trimise domn pre Io. **Ioan Alexandru-Voevod**, fratele lui Necolae-Vodă. Şi au venit cu dânsul şi Doamna lui Costandin-Vodă, înpreună cu ginerii ei, în Bucureşti.

Şi au trimis cu dânsul un asicher paşă, însă cu oşti turceşti 10.000 călărime şi pedestrime, Arnăuţi şi Tătari. Şi au şăzut în Bucureşti o săptămână deplin, de au mâncat tot ce au găsit. Şi iar s'au dus înapoi la Giurgiov. Iar Ion-Vodă au rămas în Bucureşti cu o seamă de Turci şi de Arnăuţi, şi au început a face pace cu ghinărarul nemţesc. După aceia, Ion-Vodă s'au aşezat Domn ţării, şi au intrat în Scaun Martie 15, leat 7225 (=1717). Şi au trimis 12 boeri la Inpărăţie, ca să-i aducă caftan şi steag de domnie, anume pre Matei Fălcoianul vel Vistier şi pre Pană vel Ban, fratele Doamnei lui Costandin-Vodă, şi pre alţii. Şi deca i-au văzut Inpăratul pre toţi, i-au înbrăcat în caftane, şi au trimis şi lui Ion-Vodă caftan şi steag de domnie. Deci Ion-Vodă nu s'au lăsat după aşezământul şi legătura ce făcuse Ştefan-Vodă cu mulţi arhierei, cu grea afurisanie, ci sparse legătura aceia, şi scoase văcăritul de vită câte 2 orţi şi birul preoţilor. Deci fiind ţara spartă şi răsipită pentru multe răutăţi ce s'au întâmplat în ţară, când fu la anul 7226 (=1718) s'au întâmplat mare foamete cât mulţi oameni au murit de foame; şi au fost şi moarte de ciumă foarte groaznecă. Iar Ion-Vodă domniia foarte bine şi cu pace; şi începu a face milă şi dreptăţi ţării. Şi veniră cineş la locul lor, de să apucară de hrana lor. Şi toţi oamenii da laudă lui Dumnezeu de domn bun ce le-au dat, şi de pacea ce avea. Deci făcând pace Turcii cu Nemţii,

rămaseră cinci judeţe de peste Olt în seama Nemţilor, iar Ion-Vodă stăpânea numai 12 judeţe în Ţara Rumânească. Şi atuncea, la pace, scoaseră şi pre Necolae-Vodă din robie, de au venit pen Bucureşti, şi s'au dus la Ţarigrad. Iar când au fost la Martie, leat 7227 (=1719), au răposat Ion-Vodă, şi l-au îngropat în mănăstire la sfeti Gheorghe cel Nou, şi au domnit ani 2.

Io Necolae Alexandru-Voevód au venit domn de al doilea rând, şi au intrat în Scaun în Bucureşti, Duminecă, Aprilie 26, leat 7227(=1719). Şi începu a scoate dăjdii grele la ţară şi la toate breslele, şi puse zapcii tot boeri de ţară. Şi fiind greutate mare de bani, s'au spart judeţele, şi fugind oamenii, punea pre boerii zapcii de împlinea banii din casele lor. Şi pre mulţi boeri au jăfuit fără dreptate. Iar când au fost la leat 7234(=1726), Martie 15, văzând boerii de ţară atâtă mânie a lui Necolae-Vodă pornită asupra lor, să sfătuiră şi pribegiră mulţi boeri. Însă boerii carii au pribegit, aceştia au fost: Manolache Lambrino vel Ban, ginerile lui Costandin-Vodă, şi Necula Ruset vel Logofăt şi Ion Dediulescul vel Vistier şi cu alţi boeri, şi au trecut în Moldova. Deci unii din boeri au rămas în Moldova, iar alţii au trecut în Ţara Ungurească. Iar Necolae-Vodă domnia foarte bine, şi cu pace, şi dreptăţi bune făcea, şi judecăţi drepte, şi era foarte straşnic asupra boerilor.

Şi au făcut Necolae-Vodă sfântă mănăstire din josul Bucureştilor, ce se chiamă mănăstirea Văcăreştilor. Iar când au fost la Avgust 15, leat 7238(=1730), fiind Necolae-Vodă la biserică, la sfânta liturghie în curtea domnească, i-au eşit o bubă după cap, şi i-au plecat foarte rău, şi au zăcut 2 săptămâni. Şi când fu la Septemvrie 3, leat 7239(=1730), au răposat Necolae-Vodă, şi l-au îngropat cu mare cinste, la mănăstirea lui, la Văcăreşti. Şi au domnit ani 12. Deci boerii, după moartea lui Necolae Vodă, făcură sfat, şi cu voia tuturor aleseră să le fie domn **Io Cóstandin-Voevod**, feciorul lui Necolae-Vodă. Şi numaidecât făcură ştire Inpărăţiei şi-l cerură ca să le fie domn. Şi veni ferman ca să fie domn. Şi începu Costandin-Vodă a căuta de rândul ţării şi de aşăzământul domniei, şi-ş orândui toate boeriile, făgăduindu-se că va fi bun cu ţara şi cu boerii.

Deci fiind Mihaiu-Vodă mazăl la Ţarigrad, au umblat într'ascuns cu mijlocul Casabaşii şi au stricat domniia lui Costandin-Vodă şi au luat el domniia. Şi când fu la Octomvrie 14, leat

7239(1730), au venit mazălii şi au luat domnia lui Costandin-Vodă, şi rădicându-l l-au dus la Ţarigrad. Şi au domnit numai 2 săptămâni.

Io Mihail Racoviţă-Voevod au venit domn şi au intrat în Scaun în Bucureşti, leat 7239(=1730). Şi fiind el înpresurat cu multă datorie, au căzut asupra ţării mare greutate, scoţând dăjdi grele, şi înprumutări pre boeri şi pre mănăstiri. Iar când au fost la Octomvrie 14, leat 7240(=1731), au venit mazălii şi au luat domnia lui Mihaiu-Vodă, şi ducându-l la Ţarigrad, l-au făcut surghiun la Catai. Şi au domnit *1* an.

Io. Costandin Necolae-Voevod, feciorul lui Necolae-Vodă, au venit domn de al doilea rând cu steag înpărătesc şi au intrat în Scaun în Bucureşti, Dechemvrie 12, leat 7240(=1731). Şi începu a face milă ţării şi dreptăţi, şi domniia foarte bine, fiind bun cu ţara şi cu boerii. Iar când au fost leat 7241(=1733), au venit mazălii de au mazălit pre Costandin-Vodă, şi l-au trimis să fie domn în Moldova. Şi au domnit aicea în ţară ani 1 şi luni 5.

Io. Ghica-Voevod au venit domn din Moldova, şi au intrat în Scaun în Bueureşti, Mai 20, leat 7241(=1733)...... [1]).

1) Aici se sfârşeşte continuarea „*Letopisețului Țării Româneşti*" după manuscrisul No. 269 din Biblioteca Academiei Române.

II.

FRAGMENTUL PUBLICAT DE M. GASTER[1]

[1290]—1591.

1. In „Revista Istorică Română", anul VII (1937), p. 156-163.

Fragmentul acesta fiind scurt și probabil foarte vechi, îl republicăm în întregime.

Lămuriri asupra lui, am dat, (după Gaster), în vol. II al colecției noastre, pag. 59-60.

Acest fragment e de comparat cu părțile corespunzătoare din Letopisețul Cantacuzinesc, din varianta St. Nicolaescu și cu fragmentele de vechi anale publicate de Iorga în „Cronicele muntene" (1897) și reproduse de noi în „Cronicile românești", vol. II, pag. 71-76.

Istoriile domnilor dela Adam până au venit **Radul Negru-Vodă** din Țara Ungurească în Țara Rumânească.

Venit-au Radul Negru-Vodă din Țara Ungurească și au pogorît pre apa Dinboviții și au început a face țară și au făcut întâiu Câmpulungu și au făcut biserică frumoasă și au domnit Radul (80 b)[1]) Negru-Vodă 24 de ani și au murit în domnie. După moartea lui s'au rădicat d[o]mn **Mihai-Vodă** și au domnit 19 ani. După Mihaiu-Vodă s'au r[dicat] domn **Dan-Vodă** și **Negru-Vodă** și au domnit 23 ani și l-au ucis Sătman (!) Vodă, domnul Sârbilor. După moartea lui Dan-Vodă s'au ridicat domnul **Alixandru-Vodă** și au domnit în domniea lui 27 de ani și au murit în domnie. Și după Alexandru-Vodă s'au ridicat domn Mircea-Vodă Bătrân (81 a) și au făcut Mircea-Vodă sfânta mânăstire din Coziea și au avut mar[e] războiu cu Beizet beiu dela Necopoe și au biruit Mircea-Vodă pre Turci în Ealomița și mulți Turci au perit. Și au scăpat Beizet beiu cu puținei Turci de au trecut Dunărea pre la Necopole (!) și au domnit în domniea lui Mircea-Vodă 29 de ani și au murit în domnie. După moartea Mircii-Vodă s'au ridicat domn **Vlad-Voevod Țepeluș** și au făcut cetate (81 b) la Poinari și au început de au făcut sfânta mânăstire Znagovul și au domnit Vlad Vodă în domniea lui 15 ani. După moartea lui Vlad-Vodă s'au ridicat domn **Vlădislav (!) Vodă Bătrânul** și au făcut biserică domnească în oraș în Târșor (!) și au domnit în domniea lui 18 ani și au perit de sabie, în mijlocul Târșorului. După moartea lui Vlădislav-Vodă Bătrânul, s'au ridicat domn **Radul-Vodă cel Frumos** și au făcut sfânta mânăstire Tinganul și au domnit în domniea lui 15 ani și au (82 a) murit în domnie După moartea lui Radu-Vodă s'au ridicat domn **Mait (l. Mateiu) Vod. Bătrânu Basarab**, carele au închinat Țara Rumânească Turcilor și au domnit în domniea lui 16 ani. După moartea lui Mait-Vodă s'au ridicat domn **Țepeluș-Vodă** și au avut mare războiu la Râmnecul Sărat cu bătrânul Ștefan din țara Moldovii. Atuncea au căzut Șandru hatmanul (dupre cai) și au perit. Și au biruit Ștefan-Vodă și au perit Țepeluș-Vodă și au pus Ștefan-Vodă domn în Țara Ru-

1. Aceste parantere privesc numerotația paginilor manuscrisului (*Codex Sircu*).

mânească (82 b) și au domnit în domniea lui 6 ani și au început a face sfânta mănăstire Glavacioagă și au murit. După moartea lui **Ștefan-Vodă** s'au ridicat domnul **Radul-Vodă cel Mare** și au făcut sfânta mănăstire Dealul și au domnit în domniea lui 15 ani și au murit în domnie. După moartea Radului-Vodă s'au ridicat domnul **Mihnea-Vodă** și au domnit în domniea lui 2 ani fără 3 luni și mulți boieri au tăiat și au fugit Părvulești peste Dunăre și s'au dus la Țarigrad și au adus domn cu steag dela Poartă pe **Vlăduț-Vodă**, (83 a) feciorul lui Vlad-Vodă Călugărul, în Țara Rumânească. Iar Mihnea-Vodă au fugit în Țara Ungurească, la cetate la Sibii. După ce s'au așăzat Vlăduț-Voevod în Scaun, s'au dus Danciul, fecior lui Țepeluș-Vodă și după venirea lui s'au dus cu carte de la craiu cum să omoare pre Mihnă-Vodă și l-au tămpinat pre Mihnea Vodă mergând in biserică și l-au jungeat acolo lăngă zid. Apoi casii (j) din Sibiea au prins de veste și au adunat boeri și părgari cetăți și au făcut (83 b) sfat cum au junghieat pre Mihnea Vodă fără știrea lor și așa le-au făcut și lor judecată pre ceeace su tăiat și pre Danciul, feciorul lui Țepeluș-Vodă și pre Dumitru lui (!), de s'au făcut moarte pentru moarte. Apoi au domnit Vlăduț-Vodă un an cu pace de când (!) au venit Mircea-Vodă din Țara-Ungurească cu mulți Unguri aleși pre Teleajăn și au prins Vlăduț-Vodă de veste și au strâns oștile și e-au eșit înainte la Gherghiță și au venit Mircea Vodă cu (84 a] Ungureni și s'au lovit oștile și au biruit Vlăduț-Vodă pre Mircea-Vodă și mulți Ungureni au perit. Iar Mircea-Vodă, daca au răpus atâtea oști, i-au fost frică să să mai ducă în Țara Ungurească că va peri ci au plecat a fugi la Dunăre și au trecut Dunărea și s'au dus la Țarigrad și au slujit Inpărăţii și au domnit Vlăduț-Voevod 2 ani. Apoi Părvulești ei iar au fugit peste Dunăre și s'au dus la Țarigrad și au ridicat domn dintr'ânșii pre **Negoiț-Voevod** și i-au pus numele **Basarab**. Dici Vlăduță-Vodă (84 b) el au șăzut în Țarigrad și s'au gătit de oaste. Iar Părvuleștii și cu Neagoe Basarab ei au venit la Mahmet beiu de i-au zis Mihrid Ungurul (?) de s'au ridicat cu toate oștile și au trecut Dunărea pre la Necopoe și au venit la București și s'au lovit cu Vlăduț-Vodă. Deci boeri Galot Vornicul și alți boeri au viclenit pre Vlăduț-Vodă. Și s'au pus de au tăeat capul lui Vlăduț-Vodă. După [ceea] **Neagoe-Vodă Basarab** au intrat în cetate în București și au

şăzut în Scaun când au fost veleat 7060. Iar Mahmet bei (85a) s'au întors înapoi la Necopoe.

După ce s'au aşăzat domniea lui Neagoe-Vodă şi s'au închinat ţara lui, iar Neagoe-Vodă s'au căit de moartea lui Vlăduţ-Vodă. Ci au mers de la Bucureşti la Tărşor şi au strâns după într'alte ţări patriar şi vlădici, preoţi, dieacôni şi s'au strâns la Tărşor şi au făcut sfat în sfânta mitropolie pentru moartea lui Vlăduţ-Vodă şi au făcut multe biserici ăi mănăstiri în Ţara Rumânească (85 b) şi pre într'alte ţări şi multă milostenie la mulţi oameni. Şi apoi *au făcut această sfântă şi luminată şi dumnezeească mănăstire Argeşul* cu multă strădanie şi cu milostenie cât D[u]mnezeu să o (!) priimească întru înpărăţiea cerului şi au domnit Neagoe-Vodă în domniea lui 8 ani şi 8 luni şi au murit în domnie şi s'au îngropat în sfânta mănăstire Argeşul, când au fost leat 7069 (!). După moartea lui Neagoe-Vodă-Basarab s'au ridicat domn (86 a) **Preda-Vodă fratile** lui Neagoe-Vodă, ca să ţie domniea nepotă-său lui Theodosie, feciorul'lui Neagoe-Vodă Basarab şi boerii n'au vrut să fie el domn şi au făcut sfat. Şi au ridicat pre altul domn, pre **Radul-Vodă** ve e-au zis **Călugărul**, de preste Buzău şi s'au ridicat Radul-Vodă cu boerii şi au venit ca să să lovească Preda. Iar Preda au trimis la Mahmet bei dela Necopoe de au venit cu oştile întru ajutor (86 b) lui. Iar Mahmet bei n'au vrut să vie întru ajutor lui. Deci Radu-Vodă au prinse de au venit cu boeri şi cu oaste şi s'au lovit cu Preda la Târgovişte şi au biruit Radu-Vodă şi au perit Preda. Deci au stăt[u] Radu-Vodă în Scaun în Tărgovişte şi când au fost puţină vreme, au venit Mahmet bei dela Necopoe cu mulţi Turci şi au venit până la Tărgovişte şi au avut mare războiu cu Radu-Vodă şi l-au prins viu pre Radu-Vodă şi pre alţi boeri dintr'aceea Mahmet bei pentru moartea Predi au trimis Turci de au prădat (87 a) şi au robit şi i-au lovit făr de veste şi s'au făcut altă robie şi s'au luot mulţi voinici şireţi şi multe dobitoace şi multă pagubă s'au făcut pre loc acela însă pre apa Buzăului şi s'au făcut această robie în Maiu 2 zile şi s'au întors îndărăt cu atâta din oraşu Tărgoviştii şi au şăzut Mahamet bei în ţara deci s'au întors îndărăt şi au trecut Dunărea la Necopoe cu Radu-Vodă şi cu toţi boeri. Iar din boeri Bădica cără Cămăraş, văr premare (!) cu Neagoe-Vodă Basarab (87 b), el s'au sculat şi au tăeat capul Radului-Vodă însă cu ştirea lui Mahmet

bei. Dar când au fost pe acea vreme iar pre Theodosie, feciorul lui Neagoe-Vodă Basarab, l-au ajuns vremea de moarte la Ţarigrad că l-au fost trimis tată-său Neagoe-Vodă încă păn au fost viu ca să slujească Inpărăţii. Deci prinzăndu-l-să moartea iar Mahmet bei el au cerşut la Inpăratul domnie în Ţara Rumânească şi au zis că-l pohteşte ţara să fie domn ţării (88 a). Pentru aceea Inpăratul l-au crezut pe Mahmet bei şi e-au dat domnie în Ţara Rumânească. Iar Stoica Log. el au fost într'aceea vreme la Poartă la Ţarigrad; deci curând au trimis carte în Ţara Rumânească la toţi boerii ţării să ridice domn pre **Radul-Vodă dela Afumaţi** pentru că piere ţara de Turci.

Intr'aceea vreme curănd au strâns boerii şi mic şi mare şi toată curtea şi au ridicat domn pre (88 b) Radul-Vodă din Afumaţi şi au venit Mahmet bei cu steag dela Inpăraţii dela Ţarigrad şi cu mulţi Turci şi au intrat în ţară. Iar Radul-Vodă s'au gătit de oaste şi eşit întru întâmpinare lui Mahmet bei şi au avut războiu mare Radul-Vodă cu Mahmet bei şi cu Turcii şi au biruit Radul-Vodă pre Mahmet bei şi au fugit Mahmet bei peste Dunăre şi s'au mai gătit de războiu iar Radul-Vodă s'au întors în Scaun în Târgovişte (89 a). Deci după puţină vreme iar au venit Mahmet bei cu mulţime de Turci şi au intrat în ţară. Iar Radul-Vodă s'au gătit de oaste şi e-au eşit innainte la Clejan şi s'au lovit oştile de faţă şi au biruit dintăiu Radul-Vodă şi au perit mulţi Turci iar când au fost pre urmă au biruit Turcii. Şi au perit benga. Iar Radul-Vodă au fugit în Ţara Ungurească; deci Mahmut bei au pus oameni lui pre la toate oraşele (89 b) subaşi şi s'au dus Mahmet preste Dunăre. Iar când au fost peste puţină vreme, iar Radul Vodă au venit din Ţara Ungurească cu toţi boerii şi cu mulţi Ungureni şi au trimes oameni aleşi de au prins pe toţi subaşi din toate oraşele şi le au tăeat capetile şi au strâns Radul-Vodă oaste foarte tare şi iar au venit Mahmet bei cu oaste şi cu mulţi Turci gata de războiu şi au intrat în ţară iar au eşit Radul-Vodă innainte cu boerii şi cu toată (90 a) oştile şi au avut războiu la Grumat (/); deci s'au lovit Radul Vodă făţiş şi au biruit dintăiu Radul-Vodă şi mult au stat de s'au sfătuit (l), de dimineaţă până în seară şi mulţi Turci aleşi au perit.

Iar Mahmet bei daca au văzut aşa, el au început a fugi. Iar Radul Vodă încă au fost fugind. Iar procleţii de Turci s'au

intors îndărăt şi au fost izbânda Turcilor Iar Radul-Vodă s'au dus în Ţara Ungurească (90 b) şi s'au dus Radul-Vodă cu boerii lui la Ianoş craiu; el s'au gătit cu 30.000 de oaste de Ungureni, tot voinici aleşi şi au pogorit aicea în ţară şi au venit Ianoş craiu pă(n) la oraş la Piteşti. Iar Mahmet bei nu l-au aşteptat ci au fugit preste Dunăre. Deci Ianoş craiu s'au întors îndărăt cu mar[e] dar şi s'au dus în Ţara Ungurească şi au venit Radul-Vodă în Târgovişte vesel şi cu toţi boerii şi s'au sfătuit cum vor face să scoată ţara şi creştinii din gura Turcilor. Şi au plecat capul Radul-Vodă şi s'au dus la Ţarigrad (91 a), la Inpărăţie. Intr'acea vreme, Inpărat[ul] au ţinut pre Radul-Vodă multă vreme şi e-au tălat capul şi al fiiului său Vlad-Vodă şi au perit amândoi dinpreună, în oraş în Râmnec, când au fost veleat 7037. Apoi au venit **Moise-Vodă**, feciorul lui Vladislav-Vodă, domn dela Poartă, cu steag şi au domnit un an şi jumătate şi au tăeat boerii, pre Neagoe ! Dvornicul şi pre Drăghinu (?) (91 a) Postelnel (!) iar alţi boeri au fugit la Ţarigrad şi au adus domn pre **Vlad-Vodă** Tânărul şi au fugit Moisei-Vodă pre Olt cu Ungureni şi au avut războiu la sat la Viişoare cu Vlad-Vodă şi au biruit Vlad-Vodă şi au perit Moise-Vodă şi Barbul Banu din Craiova, şi au domnit Vlad-Vodă 2 ani şi jumătate şi s'au înnecat în apa Dâm... (lacună între fol. 91 şi 92; se vede că lipseşte cel puţin o foaie sau două) (92 a)... tăeat pre Banul Toma şi pre Vlaicul Logof. Deci preste puţină vreme au venit un domn **Mait-Vodă Basarab** cu nişte boeri, anume Stroe pribeagul şi Manole şi Mihail Comisul şi cu Mihaiu din Ţara Ungurească şi au avut războiu cu Radul-Vodă şi au biruit Mait-Vodă Basarab pre Radul-Vodă cu boerii (92 b) la Ne opoe şi au venit Mait Basarab în Scaun în Târgovişte. Deci când au trecut 2 luni iar au nit Radul-Vodă cu boerii lui cu toţi şi cu mulţi Turci. Şi au avut Radu-Vodă războiu cu Mait Basarab la fântâna Ţiganului şi au perit Mait Basarab şi Stroe pribeagul şi Manole şi Mihlaşco. Şi au domnit **Pădul-Vodă** 9 ani şi 8 luni. După aceea au venit Mircea-Vodă (93 a) domn de la Poartă cu steag. Iar Radu-Vodă s'au dus la Ţarigrad. Deci Turcii l-au trecut marea la Eghipet şi acolo au perit.

Şi când au venit **Mircea-Vodă**, au şăzut în Scaun în Bucureşti în luna lui Marte 16 zile. Deci când au fost a doo săptămână, el au prins pre Coadă Vornicul şi pre frate său Radul Comisul şi pre Dragul Stolnecul şi pre (93 b) Stroe Spătar şi pre

Vintilă Comisul şi i-au închis şi rea muncă le-au dat păn ce ş'au dat toată avuţiea l'au (!) tăeat capetele. Iar alţi boeri au fugit toţi de au trecut în Ţara Ungurească. Deci când au fost al 2 an din domniea lui Mircea, au venit boerii pribegiţi din Ţara Ungurească, pe gura Praovii şi au avut (94 a) războiu Mircea-Vodă la sat la Periş şi au biruit Mircea Vodă pe pribegii şi au prins atuncea pre Udreşti şi pre Theodosie Banul din Cornaţei şi le au tăeat capetile, în luna lui Avgost în 27, leat 7035. Şi au domnit Mircea-Vodă 8 ani şi au venit Radul-Vodă ce i-au zis Ilie din Ţara Ungurească cu pribegii şi cu mulţi haiduci şi au avut războiu cu Mircea-Vodă last la Mănriceşti. Şi au biruit Radul-Vodă pre Mircea-Vodă (94 b) şi l-au gonit până în Giurgiul şi mulţi oameni au perit. Şi au şezut Radul-Vodă 7 luni; deci iar au venit Mircea Vodă al doilea rând în ţară, cu hanul şi cu alte sanegele şi cu mulţi Turci, pre la ispas şi au gonit pre Radul-Vodă cu haiducii preste munte şi au fost Mircea-Vodă în Scaun dela ispas păn în căşlegi şi au venit Pătraşco-Vodă cel Bun cu steag domn în ţară. Iar Mircea-Vodă s'au dus la Ţarigrad (95 a) şi au venit Pătraşco-Vodă în Scaun în Bucureşti şi au fost în Sâmbătă Paştilor. Deci când au fost il treilea an din domniea lui Pătraşco-Vodă, el au strâns oştile Ţării Munteneşti şi cu toţi boerii şi s'au dus în Ţara Ungurească preste munte cu toate oştile şi au trimis pre Socol Dvornicul din Părliţ în Ţara Leşească la ce[tatea] Leovul şi au adus de acolo pre (95 b) crăeasa Havela şi pre fiiul său, feci[o]rul lui Ianoş craiu şi l-au pus craiu în cetate şi s'au întors Pătraşco-Vodă în ţară. Şi au domnit Pătraşco-Vodă după ce au venit din Ţara Ungurească un an şi l s'au prins moartea, de au murit Septemvrie 24 de zile. Şi iar au venit Mircea-Vodă în ţară al treilea rând, cu steag şi s'au aşăzat în Scaun în Bucureşti şi au chemat cu mare jurământ şi credinţă pre (96 a) Stănilă Vornicul şi pre alţi boeri din pribegi din Ţara Ungurească. Deci ei l-au crezut şi au venit Stănilă Dvornicul şi cu toţi boerii pribegi şi veseli, cu curtea toată şi mic şi mare, pentru că-i chiamă (!) Mircea-Vodă cu mare jurământ. Deci ei au crezut şi au venit cu Jupănesele lor şi cu toate ce au avut, cu slugi, cu episcupi şi cu călugări, toţi au venit veseli în cetate în Bucureşti. Deci Mircea-Vodă (96 b), ca un domn rău şi făr de lege, au năpăstit Turcii cu sabiile într'înşii. Iar boerii ştiind jurământul ce au făcut Mircea-Vodă cu ei acei, ei

nu s'au păzit şi i-au lovit făr de veste Turcii şi au perit Stănilă Vornicul şi pre alţi boeri pre toţi i-au tăeat şi mic şi mare şi episcopi şi călugări şi pre toţi căţi au venit şi mult sânge nevonivat s'au vărsat (97 a) pre faţa pământului, în cetate în Bucureşti, în luna Avgust 7. Şi au domnit Mircea-Vodă, după aceea, un an şi jumătate şi au murit în Septemvre din let 7068. Deci când au fost a doa săptămână iar boerii pribegi au venit din Ţara Ungurească şi au avut războiu, iar boerii Mircii-Vodă la sat Româneşti şi au biruit boerii pribegi pre boerii Mricli-Vodă şi au fugit D[oa]mna Chieajna (97 b) preste Dunăre iar boerii au rămas în Giurgiul; şi iar au avut războiu cu pribegii boerii Mircii-Vodă al doilea rând, la sat la Şărpăteşti şi acolo au biruit boerii Mircii-Vodă pre pribegii şi au perit Badea Călugărul şi mulţi oameni şi au venit Doamna **Chieajna** în Scaun în Bucureşti şi cu fiiul său **Petru-Vodă**. Iar când au fost o săptămână iar au venit alţi pribegi pre Olt, anume Stanciu (...... lipseşte foaia următoare) (98 a) ....venit la **Mihnea-Vodă** în Craiova, la gura Mărzii şi au biruit Mihnea-Vodă şi mulţi oameni au perit şi au fugit Radul-Vodă în cetate în Tărşor şi au domnit Mihnea-Vodă 6 ani şi au făcut sfânta mănăstire Tutan (!) şi au venit **Mircea-Călugărul** de la Poartă cu Ceauş şi au luat domniea Mihnii-Vodă în ziua de naşterea lui Sft. Ioan Preddeciu(!) iar Mihnea-Vodă s'au dus (98 b) la Ţarigrad şi l-au trimis Turcii la Tarabui (!) şi au venit **Petru-Vodă Cercel**, feciorul lui Petru-Vodă, dela Poartă, cu steag şi au şăzut în Scaun în Bucureşti, în Avgust 29 de zile, leat 7092 şi au fost Petru-Vodă în ţară şi au făcut biserică în Târgovişte şi au tăeat pre Mihail Vornicu şi pre Gonţea (gea ?) Păharnicul în (99 a) zioa de Paşte şi au făcut Petru-Vodă birul curţi mare şi au pus goştina în ţară de 10 oi una. Deci când au fost al doilea an, au venit Logofătul Paraschiv cu Ceauş dela Poartă şi au luat domniea lui Petru Vodă şi au fugit Petru-Vodă în Ţara Ungurească şi au domnit Petru-Vodă 2 ani fără 3 luni şi iar au venit **Mihnea-Vodă** dela Poartă cu steag şi au şăzut în Scaun (99 b) în Bucureşti, în Maiu 20 de zile şi au tăeat pre Stanciul Logf. şi au mai pus un bir de i-au zis năpaste şi au băgat pre roşii (!) bir foarte mare şi au băgat pre megiiaşi toţi găleată de pâine şi au pus lege în ţară din 5 stupi unul şi au venit hădărbălecu dela Poartă şi au luat domniea Mihnii-Vodă şi s'au dus Mihnea-Vodă în Ţara Ungurească (...restul lipseşte) [1]).

1) Copiat în 37 Maida Vale. W. Londra, la 4 Mai 1897 (nota lui M. Gaster).

III

FRAGMENTUL PUBLICAT DE C. GRECESCU [1])

1659-1664.

1) În „Revista Istorică Română", anul VIII (1938), pag. 67-94.
Am reprodus lămuririle date de C. Grecescu, în vol. II al colecţiei noastre, pag. 57-58.

Inainte de acest fragment, cuprins în domnia lui Mihnea III, se vorbeşte de pregătirile lui contra Turcilor, de fuga lui Constantin Postelnicul şi a ginerelui său Pană Filipescul în Transilvania şi apoi la Gh. Ghica, în Moldova şi de pâra la Poartă, făcută tot de Mihnea, contra acestor boieri ca fiind vicleni Impărăţiei.

DE AICEA ÎNAINTE AM SCRIS EU AVXENTIE URICARIUL, DUPRE CUM MI-AU SPUS IŞTOC COMISUL, CARELE AU FOST SLUGĂ LA GRIGORIE-VODĂ.

După pâra Mihnii-Vodă trimisease veziriul Kiupriul pre un agă mare împărătesc la Ghica-Vodă, domnul Moldovei, ca să dea pre acei boiari pribeagi ce scriu mai sus.

Ci nu i-au dat şi au pornit pre acel agă cu răspunsul zicând că sânt toţi robi ai Inpăratului, cum iaste în Ţara Rumânească, aşa iaste şi la Moldova şi vor mearge la poala Impăratului, cum au şi fost.

Că fără zăbavă l-au trimis pe Costandin Postelnicul, împreună cu fiiu-său Grigoraşco-Vodă la Ţarigrad.

Iară Mihnea-Vodă ce au gândit, făr de sfiială au şi dat cu sabiia în Turci, făcând multă moarte într'înşii. Că pre o samă i-au aruncat de sus, de pre zebrealele cetăţii, la Târgovişte.

Deci prinzând de veaste Inpărăţiia, au dat poroncă veziriului de au trimis la Tătari şi cu o samă de Turci şi la Ghica-Vodă şi cu o samă de Turci, ca să margă asupra Mihnii-Vodă să-l scoaţă din domnie şi să pue pre Ghica-Vodă, să fie Domn în Ţara Muntenească.

Deci la anul —[1]) au purces Ghica-Vodă cu Tătarăi şi cu Turcii asupra Mihnii-Vodă şi l-au aşezat de l-au pus Domn în Ţara Rumânească.

Iar în locul lui, la Moldova, au făcut Domn pre Ştefăniţă-Vodă, feciorul lui Vasilie-Vodă.

Iar Mihnea-Vodă au trecut cu toată oastea lui şi cu toată marha peste munte, în Ţara Ungurească. Iar Turcii şi Tătarăi multă stricăciune şi pradă au făcut în Ţara Rumânească.

Acest bine au aflat Turcii dela Mihnea-Vodă ce li s'au făgăduit. Şi, după ce au trecut în Ţara Ungurească, au mai trăit doi ani şi acolo au murit. Domnit-au ani 2.

1) Loc gol în ms.

GHEORGHE GHICA-VODĂ, UNUL NUMIT CU ACEST NUME, CARELE AU FOST ARBĂNAŞ.

Domnind Ghica-Vodă la Moldova şi înţelegând Inpărăţiia de hainiia Mihnii-Vodă şi de răsipa Ţării Munteneşti, au poruncit Inpăratul sultanului de Bugeac de au luat pre Ghica-Vodă şi l-au dus cu Domniia în Ţara Rumânească.

După ce s'au aşezat Ghica-Vodă la Domnie, în Scaun la Bucureşti şi netrecând multă vreame la mijloc, iar s'au rădicat Costandin-Vodă cu Lefecii, săi şi cu oaste ungurească, de au intrat fără veaste în Ţara Rumânească, asupra Ghicăi-Vodă, ci Ghica-Vodă, prinzând de veaste, au fugit din Bucureşti cu Doamna fiiu-său, Grigoraşco-Vodă şi cu toţi boiarii, cu jupâneasele lor cu tot, la cetatea Giurgiovului. Iar Costandin-Vodă au grăbit de l-au lovit şi acolo la Giurgiov, fără veaste, în răvărsatul zorilor, într'o dimineaţă.

Ci Ghica-Vodă văzând acea pripă, numai cu trupul pe jos, cu Doamna lui Grigoraşco-Vodă şi cu o samă de boiari cu jupâneasele lor, de grab dând pe pod, au scăpat în cetate. Şi fiind podul rădicătoriu, înbulzindu-i şi grăbindu-i Ungurii de napoi, mulţi s'au înecat în Dunăre, Pre alţii i-au tăiat şi multă moarte au făcut şi după aceaia au dat jac în carătele Ghicăi-Vodă şi ale boiarilor, fiind tăbăriţi supt cetatea Giurgiovului, luând şi corturile şi toată marfa ce au aflat şi cu multă dobândă s'au întors Costandin-Vodă în Scaun la Bucureşti.

Iară Ghica-Vodă îndată au făcut ştire la Inpărăţie de i-au trimis oşti şi au mers cu Ghica-Vodă la Bucureşti. Ci Costandin-Vodă n'au mai aşteptat oastea, ci au fugit peste munţi iar în Ţara Ungurească cu multă dobândă şi Ghică-Vodă s'au aşezat la Scaon în Bucureşti, domnind cu pace.

După aceasta Impărăţiia au trimis poruncă la Ghica-Vodă de au surpat cetatea din Târgovişte, ca să n'aibă duşmanii Inpăratului sprijineală acolo.

Lucrându-se acestea în Ţara Muntenească, iară Grigoraşco-Vodă fiind zălog la Ţarigrad înpreună cu Costandin Postelnicul Cantacuzino, precum s'au pomenit mai sus, s'au sfătuit de au făcut vicleşug asupra tătâne său Ghicăi-Vodă, care într'o zi întrebând pre Grigoraşco-Vodă Kipruliul viziriul: „Ce ştii de tată-tău? Cum trăieşte?" Că era Ghica-Vodă foarte drag veziriului,

iind amândoi sîrbăneşi, iar Grigorie-Vodă au dat sama că până acum cum au fost ştie, „iar de acum înainte ce gând are, nu sânt chezaş pre tată-mieu, că nu ştiu încătro va lua". Deci Kipruliul îndată s'au turburat cu mare mânie şi de grab au trimis de olac la beiul de Ruşciuc, de au mers cu vreo 200 de spahii şi într'o zi de dimineaţă au lovit făr de veaste într'aşternut pre Ghica-Vodă, de l-au pus în obezi şi l-au jefuit de toată avuţiia lui. Şi au trecut şi despre Doamna lui Grigoraşco-Vodă de au prădat-o de toate ce au avut, rămâind numai cu cămaşa, după o uşă pitulată.

Atunce o slugă bătrână ce avea Ghica-Vodă, Ştefan vel Armaş, au luat o epângea a lui şi au aruncat-o în capul Doamnei până s'au potolit Turcii cu jaful.

Deci pe Ghica-Vodă puindu-l în obezi, l-au şi pornit de l-au trimis la Poartă.

Iar până a treia zi au şi venit veaste bună, cum iaste Domniia dată lui Grigoraşco-Vodă. Deci şi Doamna lui s'au bucurat, rămâind în Bucureşti.

Iată acest bine au făcut fiiul la bătrâneaţele tătâne-său, căci l-au născut şi l-au crescut. Va da samă înaintea lui Dumzeu. Domnit-au Ghica-Vodă an. 1.

GRIGORE-VODĂ, UNUL NUMIT CU ACEST NUME, FECIORUL GHICĂI-VODĂ DINTÂI.

După ce au luat Domniia Grigorie-Vodă, au purces, cu steag dela Poartă spre Ţara Rumânească şi au venit la Caracal şi acolo au eşit întru întâmpinare Doamna lui şi cu toţi boiarii, de s'au împreunat cu Domnu-său, Grigorie-Vodă şi de i s'au închinat toţi boiarii. Şi într'acea iarnă acolo la Caracal au ernat, căci curţile domneşti din Bucureşti le-au fost stricat Turcii pre [vremea] tată-său Ghica-Vodă, cum şi la Târgovişte le-au surpat.

Iar când au fost despre primăvară, venit-au Grigorie-Vodă în Bucureşti şi s'au aşezat în Scaun la mânăstirea lui Mihnea-Vodă.

Şi domnind ca la doi ani i-au venit poruncă dela Sultan Mehmet, Împăratul, de au mers cu Turcii la oaste în Ţara Nemţească şi au fost şi Dabija-Vodă, Domnul Moldovei, de au bătut cetatea Uivarul zile 43 şi o au dobândit.

Şi de acolo învârtejindu-se au venit cineş la Scaonul său.

După al treilea an al Domniei lui, fiind cursul anilor 7171,

in luna lui Mai, iar au mers Grigorie-Vodă cu Munteanii şi Dabija-Vodă cu Moldoveanii şi cu Turcii, iar în Ţara Nemţească, la cetatea Uivarul.

De acolo au orânduit pre amândoi Domnii şi cu Husein paşa, serascheriul, cu alţi paşi şi cu o samă de Tătari ca să bată cetatea Leva.

Ier veziriul Kipruliul au mers cu alte [oşti] turceşti la altă cetate, anume Zrinov. Deci Grigorie-Vodă şi Dabija-Vodă şi cu Turcii, bătând cetatea Leva vreo 15 zile, au venit veaste cum că vine oaste nemţască ca vreo 5000 pedestrime, cu gheneral anume Zuza, întru ajutor cetăţii. Iar Turcii îndată au lăsat cetatea şi cu toate oştile sale s'au pornit întru întimpinarea Neamţilor, dându-le războiu foarte tare şi cu puterea lui Dumnezeu au biruit creştinii, iară Turcii au dat dosul cu fugirea. Aşijderea şi Munteanii şi Moldoveanii şi Tătarăi, lăsând toate ceale ce au avut şi foarte sprinteni călări au scăpat. Atunce la fuga Dabijei-Vodă, fiind bătrân şi neputincios, au fost dat într'un glod şi mare cumpănă au avut de gonaşi. Ci s'au întâmplat Grigorie-Vodă de l-au apărat şi au scăpat de Neamţi şi deacila au fugit cu toate oştile până la cetatea Buda. Ci şi acolo au dat o spaimă mare în oştile turceşti, cum că vin Neamţii după dânşii. Ci de grabă şi de frică nu ştiia unul cu altul ce să vor face, că mulţi dintru dânşii unii încăleca pre cai înpiedecaţi şi da peste pod să treacă la Buda. Care văzând Turcii cei din cetate au tăiat podul despre dânşii şi îmbulzindu-i cei dindărăt, mulţimea de Turci s'au înecat în Dunăre, negonindu-i nimenea de pre urmă. Iar şi pre vizirul Kipriliul l-au bătut Neamţii ca mai rău (!) la cetatea Zrinov, unde au fost şi el cu oştile şi Grigorie-Vodă, temându-se să se mai împreune cu vezirlul, au fugit în Ţara Nemţească, domnind ani 4.

DE ADĂUGAT.

La pag. 5, notă :

Despre cronica slavă dela începutul manuscrisului St. Nic., —vezi studiul lui *P. P. Panaitescu*, Istoria Slavilor în românește în sec. XVII, în „Revista Istorică Română", vol. X [1940], pag. 80-129.

Reproducem după D-nia Sa : „Pe lângă interesul pentru istoria țării reprezentat prin cronicele moldovene și muntene care înfățișau boerilor și clericilor iubitori de țară faptele trecute ale țării și neamului lor, se vede că a existat și un interes pentru istoria celorlalte popoare vecine sau mai depărtate. Dar cronografele nu cuprind de obicei decât știri de istorie antică, bizantină sau turcească. Slavii vecini cu noi, atât de legați de trecutul nostru, nu erau pomeniți decât prea puțin în aceste mari compilații. Lipsa aceasta este împlinită de două scrieri istorice, care cuprind împreună istoria tuturor popoarelor slave în românește. Ambele se ivesc în limba noastră în ultimele decenii ale veacului al XVII-lea... Una este „Cronica Slovenilor, Iliricului, Misii cei de sus și cei de jos Misii", al cărei autor este Gheorghe Brancovici [1687], cealaltă este „Sinopsisul pentru începerea neamului Slovenesc și a cetății Kievului", care... este o traducere din rusește", — iar nu tot o lucrare a lui Gh. Brancovici cum se admisese la început.

Cronica Kievului s'a păstrat în 12 manuscrise, între care e și cel publicat de St. Nicolaescu. Acest ms., cum am arătat în Introducerea vol. II, cuprinde diferite povestiri religioase, apoi „Istoria despre începerea vechiului neam slovenesc și despre numirea lui" [Cronica din Kiev]; mai cuprinde: „Despre mărimea dintre ostroave", „Letopisețul Țării Rumânești." La urmă : „Scrisam eu, Tudosie, dascălul din Slomnic în anul 1764".

DE ACEIAŞI AUTORI:

COLECŢIA „CRONICILE ROMÂNEŞTI".

Au apărut:

1. Vol. I: Hronograful lui Mihail Moxa.
2. Vol. II: Letopisețul Cantacuzinesc (1290-1688).
3. Vol. III: Variante ale Letopisețului Cantacuzinesc.
4. Istoriografia română și problema editării cronicilor.
5. Despre Letopisețul Cantacuzinesc.

Sub tipar:

6. Vol. IV-V: Cronica lui Radu Popescu.
7. Viața și opera lui Radu Popescu.

PREŢUL 120 LEI